ŞEMSEDDİN SİVASÎ KÜLLİYATI

UMDETÜ'L HÜCCÂC

SİVAS BELEDİYESİ 1828

ŞEMSEDDİN SİVASÎ KÜLLİYATI
Seri Nu: 5

Sivas
Nisan 2015

umdetü'l hüccâc
Dr. Fatih Ramazan Süer

Sivas Belediyesi Yayın Kurulu
Prof. Dr. Recep Toparlı
Prof. Dr. Hüseyin Akkaya
Prof. Dr. Alim Yıldız
İbrahim Yasak

Kapak Hattı
Cafer Kelkit

Kapak ve Dizgi
Ajans Simendifer

ISBN:

Baskı:

ŞEMSEDDİN SİVASÎ KÜLLİYATI

UMDETÜ'L HÜCCÂC

HAZIRLAYAN
Dr. Fatih Ramazan Süer

İÇİNDEKİLER

Takdim 7

Hayatı 9

Tarikati 12

Edebî Şahsiyeti 13

Eserleri 16

Umdetü'l Hüccâc (Metin) 27

TAKDİM

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisi olan Sivas, yüzyılların birikimiyle oluşan tarihî ve kültürel zenginliğe sahiptir. Selçukludan Osmanlıya ve Cumhuriyet'e uzanan medeniyet yolculuğunda, Sivas hem ülkemizin en önemli şehirlerinden birisi hem de bu topraklarda yaşayan insanlarımızın müreffeh ve huzurlu bir hayat sürmelerinin mekânı olmuştur hep.

İnanıyoruz ki; çağdaş kent yönetimlerinin fonksiyonel amaçları arasında şehirleri fiziksel çehreleri ve altyapılarıyla yaşanabilir mekânlar yapmaya uğraşmaları kadar, üzerinde yaşayan insanları, kültürel damarlarından besleyecek kanalları destekleyerek, çağın gelişen imkânlarıyla buluşturan ortam ve imkânı sağlamaya yönelik görevleri de bulunmaktadır.

Bu çerçevedeki belediyecilik anlayışımız içerisinde, tarihten gelen kültürel mirasımızı yeni kuşaklarla buluşturmak ve özellikle bugünün ve geleceğin daha yaşanılabilir bir şehrine hizmet etmek gayesindeyiz. Güzel şehrimizin tarihî dokusunu korumaya ve ön plana çıkarmaya yönelik projelerimizle birlikte, insanımızın yaşadığı coğrafya ile barışık olması için nezih ve estetik iskân mekânları ve sosyal donatılar, ulaşım imkânları ve yeşil alanlar oluşturmanın gayreti içerisindeyiz. Bunlara yönelik geniş kapsamlı projelerimizi uygulamaya koymaktayız.

Yine bu şehrin insanlarının kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konserler, şiir dinletileri düzenlemekte, panel ve sempozyumlar yapmaktayız. Ayrıca bu şehrin geçmişteki değerli ve yol gösterici şahsiyetlerinin eserlerini günümüze aktarmanın çabası içerisindeyiz.

İşte bu kitapla, kültürel çalışmalarımızdan bir örneği daha sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Şemseddin Sivasî Hazretleri şehrimizin önemli bir değeri ve şahsiyetidir. Gerek yaşadığı dönemde gerekse beş yüz yılı aşkın bir süredir bu coğrafyada saygı ile anılan mümtaz bir velidir. Gerek Meydan Camisi'ndeki irşatlarıyla gerekse kaleme aldığı 40 civarındaki eseriyle insanların huzur ve saadeti için önemli bir görevi ifa etmiştir. Sivas Belediyesi olarak şehrimizin mutasavvıf ve ilim adamı olan Şemseddin Sivasî'nin eserlerini bir külliyat olarak yeni kuşaklarla ve ilim dünyasıyla buluşturmanın sevincini yaşıyoruz. "Şemseddin Sivasî Külliyatı" projesinin hazırlanmasına öncülük eden Yayın Kurulu'na ve "Umdetü'l Hüccâc"ı hazırlayan değerli hocamız Dr. Fatih Ramazan Süer'e teşekkür ediyorum.

Güzel şehrimiz için daha nice eserler yayımlamak dileğiyle…

Sami AYDIN

Sivas Belediye Başkanı

ŞEMSEDDİN SİVASÎ

Hayatı

Tokat'ın Zile kasabasında 926/1520 yılında doğmuştur. Adı Ahmet, künyesi Ebü's-sena, lakabı Şemseddin, şiirde kullandığı mahlası Şemsî'dir (Muhammed Nazmî, vr. 32a). Esmer olduğu için Kara Şems diye meşhur olmuştur. Tanınmış bir Halvetî şeyhi ve velut bir müellif olarak hayatının en verimli çağlarını geçirdiği Sivas'ta Şems-i Azîz lakabıyla da anılır. Babası Muhammed Ebü'l-Berekât, Halvetî şeyhlerinden Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerindendir. Muharrem, İbrahim ve İsmail adında üç kardeşi vardır. Bunlardan Muharrem ve İbrahim kendisinden büyüktür. Âlim olmaları sebebiyle bu iki ağabeyin, onun yetişmesinde büyük emekleri geçmiştir.

Şemseddin Sivasî yedi yaşında Zile'de ilk tahsiline başlar. Bilahare Tokat'a ağabeyleri Muharrem ve İbrahim Efendilerin yanını gönderilerek orada devrin büyük âlimlerinden Arakiyecizâde Mevlâna Şemseddin Efendi'nin derslerine devam eder. Kısa zamanda naklî ve aklî ilimlerde büyük başarılar kazanır. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlayıp Sahn medreselerinden birine müderris olur (Müstakimzâde, vr. 11a-12a, Bursalı 1318: 7-8).

Şemseddin Sivasî'nin müderrisliği çok kısa sürmüştür. Bir gün kazaskeri ziyarete gittiğinde mevki ve makam isteyen bazı müderris ve kadıların bu isteği dile getirirken nasıl küçüldüklerini görüp tiksinmiş ve bunun üzerine müderris-

lik görevini bırakmıştır. İstanbul'dan ayrılıp hac vazifesini yerine getirmek üzere Hicaz'a gitmiş, hac dönüşü Zile'ye yerleşerek halka vaaz vermeye ve öğrenci okutmaya başlamıştır. Şöhreti yavaş yavaş çevreye yayılan Şemseddin Sivasî, Amasya'ya otuz kilometre mesafedeki Azinepazarı köyüne giderek babasının şeyhi Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerinden Muslihuddin Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin vefatı üzerine önce Tokat'a, bilahare Zile'ye dönerek öğrenci yetiştirmeye devam etti. Bir müddet sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye intisap etti.

Mecdüddin Şirvanî'ye on bir yıl hizmet eden Şemseddin Sivasî, seyr-i sülukunu tamamlayarak hilafet aldıktan sonra Zile'ye dönüp halkı irşat etmeye başladı. Şöhreti yavaş yavaş çevre illere yayıldı. Bu esnada Sivas valisi Hasan Paşa (?-974/1567) Sivas'ta 972/1564 yılında bir cami yaptırmış, günümüzde Meydan Camisi diye anılan bu camiye vaiz ve halkı irşat etmek üzere bir şeyh arayışına girişmişti. Hasan Paşa araştırmaları sonunda Şemseddin Sivasî'yi bu iş için en ehil aday olarak görüp Sivas'a davet etti. Bu daveti kabul eden Şemseddin Sivasî, ailesi ve bir kısım talebeleri ile birlikte Sivas'a göçmüştür. Kendisi için yaptırılan dergâha yerleşerek orada zahirî ve batınî ilimleri öğretmek suretiyle pek çok talebe ve mürit yetiştirmiş, Meydan Camisi'nde verdiği vaazlarla halkı aydınlatmıştır.

Şemseddin Sivasî, Şems-i Tebrizî ve Ak Şemseddin ile birlikte Türk tasavvuf tarihindeki üç Şems'ten biridir. Sivas'ta yaşamasına ve eserlerin çoğunu burada vermesine rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır. Sultan III. Mehmet ile 1005/1596 yılında Eğri Seferi ve devamında yapılan Haçova Meydan Muharebesi'ne katılmıştır. *Peçevî Tarihi* ha-

riç, Şemseddin Sivasî ile ilgili bilgi veren tarih kitapları ve onun hakkında yazılan menakıpnamelerin hemen hemen hepsi savaştan önce padişaha zaferi müjdelediğini, bunun üzerine sultanın arzusu ile savaşa katıldığını, bir ara harbin en şiddetli anında ordunun bozulma ihtimali baş gösterince, duası ve üstün gayretleri sonucunda savaşın kazanıldığını kaydederler (Muhammed Nazmî, vr. 58a-61b; Müstakimzâde, vr. 20a-21b; Peçevî 1283: II/200, 290; Naîmâ 1281: I/372; Hammer 1333: VIII/40-41; Uzunçarşılı 1983: III-I/78).

Şemseddin Sivasî, Haçova Zaferi'nden sonra İstanbul'da biraz istirahat edip Sivas'a döner. Kısa bir müddet sonra Rebiyülevvel 1006/Ekim 1597'de Sivas'ta vefat eder. Naaşı Meydan Camisi'nin kuzey tarafında, çıkış kapısına üç dört adım mesafede, sağlığında camiye gidip geldikçe biraz durup dua ettiği yere defnedilir. Cenaze namazını damadı Şeyh Recep Efendi kıldırmış olup cenazesine Sivas ve çevresinden başta devlet adamları, şeyhler, âlimler, salih kişiler olmak üzere altmış binin üzerinde insan katılmıştır.

Vefatı için pek çok tarih manzumesi kaleme alınmıştır. İkinci mısrasının harflerinin toplamı ebcet hesabıyla 1006 yılını veren,

Kadriyâ târîh-i fevtini dedim
"Nüh felek Şemsi tulundu nûr ile" (1006/1597)

> Ey Kadrî! Ölüm tarihini şöyle dedim: "Dokuz feleğin güneşi, nur ile battı."

beyti kaynaklarda yer alan bu tarih manzumelerinin en yaygın olanlarından birisidir. Şemseddin Sivasî'nin vefatından üç yıl sonra kabri üzerine yaptırılan türbesi Meydan Camisi avlusunun kuzey kısmında bulunmaktadır. Yapıldığı günden bugüne kadar Sivas ve çevresinde halkın

önemli bir ziyaret yeri olan bu türbenin kapısı doğuya bakmaktadır. Kapının üzerine sülüs hatla yazılan kıt'anın dördüncü mısrası ebcet hesabıyla türbenin yapılış tarihini vermektedir. Türbenin tarih mısrasını da içeren kitabesi şöyledir:

Şehr-i Sivâs içre cânâ işbudur
Şeyh Şemsüddîn Kutb'un meşhedi
Dedi Kadrî künbedi târîhini
"Nûrla olsun musaffâ merkadi" (1009/1600)

> Ey can! Sivas şehri içinde Şeyh Şemseddin'in yattığı yer burasıdır. Kadrî, kümbedinin tarihini şöyle dedi: "Mezarı nurla tertemiz olsun."

Tarikati

Şemseddin Sivasî, Zile ve çevresinde önemli bir vaiz ve müderris iken Halvetî tarikatına girmiş, meşhur Halvetî şeyhlerinden Muslihuddin Efendi'ye, onun vefatından sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye bağlanmış, onların nezareti altında manevi merhaleleri kısa zamanda aşarak tesiri günümüze kadar devam eden önemli bir Halvetî şeyhi olmuştur. Halvetî tarikatı içerisinde yeni bir şube kurmuş, şiirde kullandığı Şemsî mahlasına izafeten kurduğu şube, Şemsiyye adı ile anılmıştır. Sivas ve çevresinde yaygın olan Şemsiyye şubesi, yeğenleri Abdülmecid Sivasî ve Abdülahad Nuri vasıtasıyla Sivasiyye adını alarak İstanbul'da da yayılmıştır.

Şemsiyye şubesinin tacı, üç parça sarı çuhadan meydana gelmektedir. Tacın üst kısmında tepeye doğru küçülen üç daire ile tepede bir düğme yer almaktadır. Şemsiyye şubesinde açık zikir(celî zikir) esas olup zikir yapılırken halka-

lar oluşturularak deveran yapılır. Şemseddin Sivasî, Halvetîlikte Esmâ-i Seb'a denilen *Lâilâheillallah, Allâh, Hû, Hak, Hay, Kayyûm, Kahhâr* esmâlarına *Kâdir, Kavî, Cebbâr, Mâlik, Vedûd* isimlerini ilave ederek zikre esas olan Esmâ-yı Hüsnâ'yı on ikiye çıkarmıştır. Şemsiyye şubesinde halvet, riyazet, mücahede çok çetin ve kuvvetlidir (Sâdık Vicdânî 1990: 251; Gölpınarlı 1979: XI/423).

Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanan Şemseddin Sivasî'yi divan edebiyatından ziyade tekke edebiyatına mensup şairler arasında değerlendirmek daha doğru olur. O, Halvetî tarikatı içerisinde Şemsiyye kolunu kurmuş, şöhreti İstanbul'a kadar yayılmış bir mutasavvıftır. Pek çok mutasavvıf müellifte de görüldüğü gibi onun gayesi, edebî eserler vermek ve bu eserlerle şöhrete kavuşmak değil, tasavvufî görüşlerini geniş halk kitlelerine ulaştırmaktır. Bu sebeple eserlerinde didaktik taraf ağır basmaktadır. Tasavvuf onun eserlerinde bir süs, bir estetik motif değil, âdeta o eserlerinin var oluş sebebidir. Camide vaazları, tekkede sohbetleri ile halkı irşat ettiği gibi, aynı zamanda yazdığı manzum ve mensur eserlerle edebî ve ilmî seviyesi yüksek olan seçkin tabakayı da aydınlatmıştır.

Yer yer Arapça, Farsça isim ve sıfat tamlamalarına tesadüf edilse de Şemseddin Sivasî'nin şiirleri sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Onun şiirlerinde Arapça ve Farsça zincirleme terkipler, anlaşılması zor girift ifadeler, iç içe girmiş edebî sanatlar, âdeta bilmeceyi andıran mazmunlar fazla görülmez. Tevhid, münâcat, naat vb. gibi dinî muhtevalı türlerde dil ağırlaşsa da bu özellik onun şiir dilini anlaşıl-

maz hâle getirecek kadar değildir. Dili açık, yapmacıksız ve pürüzsüzdür. Didaktik yönü ağır basmakla birlikte içten içe tasavvufî yönü dikkati çeken bir lirizm görülür.

Şemseddin Sivasî'nin edebî kişiliği ile ilgili dile getirilen bu özellikler tasavvufî muhtevası, samimi ve lirik ifadesi ile çok sevilen aşağıdaki şiirde apaçık görülmektedir. Şemseddin Sivasi'nin *Divan*'ının pek çok yazma nüshasında bulunmayan, Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* (1333: I/95), Hocazade Hilmi'nin *Ziyâret-i Evliyâ* (1325: 92-93), Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Musikisi Antolojisi* (1943: 210) vb. gibi sonraki kaynaklarda bazı farklarla kaydedilen bu şiirin iki yazma *Divan* nüshasını (*Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp. Uşşâkî Tekkesi Bl. Nr. 95. vr. 79b; Süleymaniye Ktp. H. Şemsi F. Güneren Bl. Nr. 30. vr. 12b) karşılaştırarak tespit edebildiğimiz şekli şöyledir:

Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pür-nûr olmadan

Sür çıkar gayrı gönülden tâ tecellî kıla Hak
Pâdişâh konmaz sarâya hâne ma'mûr olmadan

Mest olan mestâne geldi tâ ezelden tâ ebed
İçtiler aşkın şarâbın âb-ı engûr olmadan

Mest olanların kelâmı kendiden gelmez velî
Pes "Ene'l-Hak" nice söyler kişi Mansûr olmadan

"Mûtû kable en-temûtû" sırrına mazhar olan
Bunda gördü haşr [ü] neşri nefha-i sûr olmadan

Hak cemâlin Ka'be'sini kıldı âşıklar tavâf
Yerde Ka'be gökyüzünde Beyt-i Ma'mûr olmadan

Bir aceb sevdâya düşmüş tutuşur Şemsî müdâm
Hakk'a makbûl olmak ister halka menfûr olmadan

Şiirleri, saf şiir açısından değerlendirildiğinde Şemseddin Sivasî, devrin Fuzulî (888/1483-963/1556), Bakî (933/1526-1008/1600) gibi birinci sınıf şairlerinin yanı sıra ikinci sınıf bir şair sayılabilir. Bir sanatkâr olarak Şemseddin Sivasî'nin dikkate değer tarafı mesneviciliğidir. Bu husus günümüze kadar tezkirecilerin ve edebiyat araştırmacılarını dikkatlerinden kaçmıştır. İlk olarak Hüseyin Akkaya onun bu yönünü dile getirmiştir (1997: I/133). Tespit edilebildiği kadarıyla muhtelif kütüphanelerde bulunan on bir manzum eserinden dokuz tanesi mesnevidir. Manzum eserlerinden *Divan* ve *Terceme-i Kaside-i Bürde* haricindeki *Süleymâniyye, İbret-nüma, Mevlid, Gülşen-abad, Heşt-Bihişt, Mir'atü'l-Ahlak, Menakıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşadü'l-Avam, Umdetü'l-Huccac* isimli mesnevileri nazar-ı dikkate alınınca onun hamse sahibi bir şair olduğu görülür. Hatta bu dokuz mesneviye *Divan*'ı da eklendiğinde onu iki hamse sahibi şair olarak kabul etmek gerekir. Türk edebiyatında sayıları sınırlı olan Ali Şir Nevaî (845/1441-907/1501), Hamdullah Hamdî (853/1449-909/1503), Taşlıcalı Yahya (ö. 990/1582) vb. şairlerin yanında Şemseddin Sivasî'yi de hamse sahibi bir şair saymak lazımdır.

Şemseddin Sivasî'nin şiirleri musikişinaslar arasında da rağbet bulmuş, divanından seçilen bazı eserleri başta Neyzen Derviş Mehmed (XVII. asır), Ali Şiruganî Dede (ö.

1126/1714), Hammamîzade İsmail Dede Efendi (1191/1778-1262/1846) vb. gibi meşhur bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Farklı sanatkârlar tarafından 9 defa bestelenen "Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan" mısrasıyla başlayan şiir, bestekârların en çok rağbet ettikleri şiirdir. "Cânân ilinin güllerinin bâğı göründü" mısrasıyla başlayan şiir ise 7 ayrı beste ile onu takip eder. Şemseddin Sivasî'nin toplam 21 şiirine 48 beste yapılmıştır (Türabi 2010: 16). Şemseddin Sivasî'nin şiirlerine en çok beste yapan bestekâr ise onun yedinci göbekten torunu ve Sivas'taki Şemsiyye Dergâhı'nın on birinci postnişini Şeyh Hüseyin Efendi'dir (ö. 1279/1862). Şeyh Hüseyin Efendi, Şemseddin Sivasî'nin 12 ayrı şiirine 14 beste yapmıştır (Güneren 2000). Bir güfte şairi olarak Şemseddin Sivasî'nin etkisi günümüzde hâlâ devam etmektedir. Erol Başara (d. 1955), Selahattin Eyyubi Işıksal (d. 1957), Mustafa Hakan Alvan (d. 1970) vb. gibi yaşayan pek çok bestekâr, onun şiirlerine yeni yeni besteler yapmaktadırlar (Akkaya 1997: I/134; Türabi 2010).

Eserleri

Şemseddin Sivasî, çoğu dinî, tasavvufî sahada olmak üzere manzum ve mensur yirmi dört eser vermiştir. Bu eserlerden on ikisi manzum, on ikisi mensurdur. Manzum eserlerinin tamamı Türkçe olup mensur eserlerinden iki tanesi Arapça, diğerleri Türkçedir.

Manzum eserleri şunlardır:

1. *Divan: Divan-ı Arifane, Divan-ı İlahiyat, Divan-ı İlahiyat ve Gazeliyyat* adları ile de anılan bu eser bir divandan zi-

yade divançe mahiyetindedir. Dört yazma nüshaya dayanılarak yayımlanmıştır (Toparlı 1984). Bu yayında murabba şeklinde bir tevhid, gazel tarzında beş naat, doksan dokuz gazel, dört murabba, iki muhammes, bir kıta ve sekiz müfred vardır. Dört manzume hece vezniyle, diğerleri aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Divan'daki şiirlerin hemen hemen tamamı dinî-tasavvufî mahiyettedir.

2. *Süleymâniyye:* Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssayı Kur'an-ı Kerim'deki anlatımıyla işleyen 1684 beyitlik mesnevidir. Eser, Türk edebiyatında Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssasını müstakil olarak işleyen yegâne mesnevidir. Süleymâniyye yayımlanmıştır (Akkaya 1997).

3. *İbret-nüma:* İranlı meşhur mutasavvıf şair Feridüddin Attar'ın (?-618/1221) *İlahi-name* isimli mesnevisinin serbest tercümesi mahiyetinde 4890 beyitlik bir mesnevidir (Çöm 2010). Eser; peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri ve İslam tarihinden seçilmiş 100 hikâye ve bu hikâyelerden sonra "İbret" başlığı altında kıssadan hisse özelliğindeki öğütleri içeren bölümlerden oluşmaktadır.

4. *Mevlid:* Hz. Muhammed'in doğumundan vefatına kadar hayatının önemli safhalarını, faziletlerini, mucizelerini konu alan 1217 beyitlik mesnevidir (Aksoy 1980).

5. *Gülşen-abad:* Şemseddin Sivasî'nin en dikkate değer eserlerinden biri olup 557 beyitlik küçük bir mesnevidir (Aksoy 1986). Temsilî mahiyette bir eserdir. Gül, şeyhi; diğer çiçekler de müritleri temsil etmektedir. Vahdet-i vücud ve daha başka tasavvufî meseleler çiçekler ara-

sında geçen konuşmalarla anlatılmıştır. Şemseddin Sivasî'nin didaktik ifadeden kurtularak şiiriyeti yakaladığı mesnevilerinden biridir.

6. *Heşt-Bihişt:* Dört makam ve her makamı ikişer ravzaya ayrılarak tertip edilen 2882 beyitlik mesnevidir (Buluz 1997). Birinci makam adil devlet başkanlarına, ikinci makam ilmi ile amil âlimlere, üçüncü makam cömert zenginlere, dördüncü makam ise fakirlere ayrılmıştır. Zaman zaman ele alınan konu ile ilgili hikâyelere de yer verilmektedir.

7. *Mir'atü'l-Ahlak:* Nasihat-name türünde 4520 beyitlik dinî, tasavvufî bir mesnevidir (Toker 2010). Eser, güzel ahlakın anlatıldığı on bab ve kötü ahlakın işlendiği on fasıldan meydana gelmektedir.

8. *Menakıb-ı İmam-ı A'zam:* Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin (80/699-150/767) hayatını, menkıbelerini anlatan bir mesnevidir. İlk baskısı 1291/1874'te İstanbul'da yapılan bu matbu nüshaya göre 2913 beyittir. Bu mesnevinin kaynaklarda geçen diğer adı *Kitabü'l-Hiyaz min-Savbi Gamami'l-Feyyaz*'dır (Kâtip Çelebi 1972: II/1839; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *İrşadü'l-Avam:* Dinî, tasavvufî nasihat-name türünde 255 beyitlik küçük bir mesnevidir (Akkaya 2003a).

10. *Umdetü'l-Huccac:* Hac farizasını yerine getirmek isteyenler için yazılmış, içerisinde gazel ve murabba nazım şekilleri ile kaleme alınan manzumelerin de bulunduğu 757 beyitlik bir mesnevidir. İsmi kaynaklarda *Menasik-i Hac, Menasikü'l-Hac,* yazma nüshasının başında *Kitabü*

Menasiki'l-Huccac şeklinde kaydedilmiş ise de eserde geçen "*Umdetü'l-Huccac* vurdum buna nâm" mısrasında da görüldüğü gibi (Toker 2009: 996) Şemseddin Sivasî bu mesneviye *Umdetü'l-Huccac* adını verdiğini söylemektedir. Eserde haccın umdeleri, nasıl yapılacağı mesnevi nazım şeklinin imkânları içerisinde anlatılır.

11. *Terceme-i Kaside-i Bürde:* İmam Busûrî'nin (?-694/1295) Hz. Muhammed ve sahabelerini konu alan meşhur *Kaside-i Bürde* isimli eserinin manzum tercümesidir. Eser, kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup 161 beyittir (Albayrak Sak 2014).

12. *Pend-name:* Kaside kafiye düzeni ile kafiyelenen 69 beyitlik küçük bir eserdir. Aruz vezninin "Mefâîlün mefâîlün feûlün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde yazıldığı dönemin anlayışına uygun olarak dinî, sosyal ve ahlakî birtakım öğütler şiir dili ile ifade edilir.[1]

Mensur eserleri şunlardır:

1. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin:* Eser kaynaklarda *Menakıbü'l-Hulefa* (Kâtip Çelebi 1972: II/1841), *Riyazu'l-Hulefai'r-Raşidin* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir. Başta dört halife olmak üzere sahabelerin ve ehl-i beytin menkıbelerini anlatan hacimli bir eserdir. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin* çok sevilmiş ve okunmuş-

---

1 Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* isimli eserini tespit ederek hazırladığı makaleyi yayımlamadan bize gönderip faydalanmamızı sağlayan değerli meslektaşım ve dostum Prof. Dr. Âlim Yıldız Bey'e teşekkür ediyorum.

tur. Bu sebeple ilk baskısı 1258 [1842] olmak üzere İstanbul'da defalarca basılmıştır.

2. *Menazilü'l-Arifin:* Dört bölüm hâlinde; Allah, nefs, dünya ve ahiret konularını anlatan bir eserdir. Yer yer konularla ilgili rubailer de vardır

3. *Umdetü'l-Edib fi't-Ta'allümi ve't-Te'dib:* Farsçadaki edat ve harflerin görevlerini açıklayan gramerle alakalı küçük bir eserdir. *Umdetün fi-Lügati'l-Fürs* (Kâtip Çelebi 1972: II/1171; Bursalı 1318: 12; Hocazâde 1325: 92), *Umdetü'd-Dini fî-Kava'id* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da anılmaktadır.

4. *Emr-i İlahi ve Hüccet-i İlahi:* Emr-i bi'l-ma'ruf konusunu tasavvufî açıdan ele alan küçük bir eserdir. Kaynaklarda *Hüccet-i İlahiyye* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95), *El-Hüccetü'l-İlahiyye* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir.

5. *Es-Safayıh fî-Tercemeti'l-Levayıh:* Molla Cami'nin (?-898/1492) tevhid ve vahdet-i vücud'la alakalı *Levayih* isimli Farsça mensur eserinin tercümesidir. Bu eser kaynaklarda *Es-Safayıhu fi't-Tevhid (*Kâtip Çelebi 1972: I/1079; Hocazâde 1325: 92), *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* (Bağdatlı 1951: I/150), *El-Fesayih fî-Tercemeti'l-Levayıh* (Bursalı 1333: I/95), *El-Fesayih fi't-Tevhid* (Bursalı 1318: 12) olarak da geçer.

Bu eser, Bursalı Mehmet Tahir'in *Meşayih-i Osmaniyeden Sekiz Zatın Teracim-i Ahvali*'nde manzum veya mensur olduğu belirtilmeden *El-Fesayih fi't-Tevhid* adıyla kaydedilmiş, yine aynı yazarın *Osmanlı Müellifleri* isimli

eserinde *El-Fesayih fi-Tercemeti'l-Levayıh* başlığıyla manzum eserler arasına alınmıştır. Kâtip Çelebi ve Hocazâde Hilmi *Es-Safayıhu fi't-Tevhid* adıyla, Bağdatlı İsmail Paşa ise *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* adıyla manzum veya mensur olduğuna dair bir görüş belirtmeden zikretmişlerdir. Eser manzum değil mensurdur.

6. *Şerh-i Gazeliyyat-ı Sultân Murad-ı Salis:* Sultan III. Murad'ın (953/1546-1003/1595) Farsça bazı gazellerinin şerhidir.

7. *Nakdü'l-Hatır:* Musa Peygamber ile Hızır'ın, Kehf suresinde geçen kıssasının tasavvufî açıdan tefsiridir. Eserde, mevzu ile alakalı beyit, mesnevi ve rubailer de bulunmaktadır. Bu eserin adı kaynaklarda *Kıssa-i Musa ve Hızır* olarak da geçmektedir (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150).

8. *Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Talib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyad:* Bu eser Mahmud bin Ali bin el-Kâşî'nin (?-735/1335) *Şerhu Su'ali Kümeyl bin Ziyad* isimli iki yapraklık Arapça eserinin genişletilmiş tercümesidir. Da'leb-i Yemanî ile Kümeyl bin Ziyad'ın sorularına Hz. Ali'nin tasavvufî ve kelamî açılardan verdiği cevaplardan oluşan kısa bir eserdir (Akkaya 2003b: 27-1/47-58). Kaynaklarda *Şerh-i Kelimat-ı Kümeyl bin Ziyad* adıyla da anılmaktadır (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *Dairetü'l-Usul:* İlm-i usule dair bir eserdir. Şemseddin Sivasî ilm-i usul konusunda bir eser yazdığını bizzat kendisi haber vermektedir (Şemseddin Sivasî, 1278:

163). Bu adla bir eser kaynaklarda da zikredilmektedir. Günümüze kadar bu eserin yazma nüshası tespit edilememiştir.

10. *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı:* Şemseddin Sivasî'nin *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı* adıyla iki varaklık Türkçe mensur bir risalesi Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından yayınlanmıştır (Yıldız 2013: 5-10). Bu küçük risalede Sivas'ın manevi bekçisi olarak kabul edilen ve Hz. Muhammed'in sancaktarı olduğuna inanılan Abdülvahab Gazi'nin menkıbesi anlatılmaktadır.

Arapça eserleri şunlardır:

1. *Hallü Ma'akıdi'l-Kava'id:* İbn Hişam'ın (?-762/1360) Arapça nahiv (sentaks) kaidelerine dair *Kava'idü'l-İ'rab* isimli eserinin şerhidir.

2. *Zübdetü'l-Esrar fi-Şerhi Muhtasari'l-Menar:* Nesefî'nin (?-710/1310) usul-i fıkha dair *Menarü'l-Envar* isimli eserinin Halebî (?-956/1549) tarafından *Muhtasarü'l-Menar* adıyla yapılan muhtasarına yazılmış bir şerhtir.

Kaynaklarda Şemseddin Sivasî'nin manzum eserleri arasında zikredilen *Terceme-i İlahi-name-i Şeyh Attar, Terceme-i Mantıku't-Tayr-i Şeyh Attar* adları ile geçen eserler (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423) ayrı ayrı eserler olmayıp Feridüddin Attar'ın *İlahi-name*'sinin manzum serbest tercümesi olan *İbret-nüma* isimli eserin farklı farklı adlandırılmasıdır. Yine yukarıdaki kaynaklarda Şemseddin Sivasî'ye

izafeten *Terceme-i Pend-name-i Şeyh Attar* isimli tercüme bir eser daha zikredilmektedir. Bu eser de Feridüddin Attar'ın *Pend-name* isimli eserinin manzum tercümesi değil Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* adlı telif eseri olmalıdır. Yine Bursalı Mehmet Tahir'in *Mir'atü'l-Eşvak* adıyla manzum olarak kabul ettiği eser (Bursalı 1333: I/95) aslında *Mir'atü'l-Ahlak*'ın yanlış adlandırılması ile ortaya çıkmış bir eserdir. Bağdatlı İsmail Paşa, *Risaletü't-Te'vil* adıyla manzum mensur karışık olarak kaleme alınmış bir eserini daha zikretmektedir (Bağdatlı 1951: I/150). Günümüze kadar kütüphanelerde Şemseddin Sivasî'ye ait bu adla bir eser görülmemiştir. Şemseddin Sivasî'nin yukarıda zikredilen mensur eserlerine ilaveten kaynaklarda şu eserler de zikredilmektedir: *Cilau Uyuni'l-Ara'isi'l-Muhaddara* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *İlcamü'n-Nüfus* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423), *Letaifü'l-Ayat ve Nükuşu'l-Beyyinat* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *Meclis* (Bursalı 1333: I/95), *Dürerü'l-Akaid* (Gölpınarlı 1979: XI/423), *Esrar-name Şerhi* (Uzunçarşılı 1983: III-I/114). Bu eserlerden *Dürerü'l-Akaid* Şemseddin Sivasî'ye değil, yeğeni Abdülmecid Sivasî'ye (971/1563-1049/1639) aittir (Gündoğdu 2000: 222). Diğerlerinin yazma nüshaları günümüze kadar kütüphanelerde tespit edilememiştir.*

---

* Şemseddin Sivasî'nin hayatı Prof. Dr. Hüseyin Akkaya tarafından hazırlanmıştır.

Kaynakça

Akkaya, Hüseyin (1997). *The Prophet Solomon in Turkish Literature and the Süleymâniyye of Şemseddin Sivâsî (Osmanlı Türk Edebiyatında Süleyman Peygamber ve Şemseddin Sivâsî'nin Süleymâ-niyyesi),* Part 1: Textual Analysis, Harvard, Part 2: Critical Edition and Facsimile, Harvard, 1997.

Akkaya, Hüseyin (2003a). "Şemseddin Sivasî'nin İrşâdü'l-Avâm İsimli Eseri" *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* C. VII/II s. 1-30.

Akkaya, Hüseyin (2003b). "Şemseddin Sivasî'nin Terceme-i Ecvibe-i Alî bin Ebî Tâlib İsimli Eseri" *Journal of Turkish Studies, Günay Kut Armağanı I,* C. 27/1, (Harvard 2003b), s. 47-58.

Aksoy, Hasan (1980). *Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi,* İstanbul, T. C. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, 1980.

Aksoy, Hasan (1986). "Şemsî'nin Gülşenâbâd Mesnevîsi", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* S. 3, (1985), İstanbul.

Bağdatlı İsmail Paşa (1951). *Hediyyetü'l-Ârifîn,* Haz. İ. M. K. İnal- Kilisli Rifat Bilge, C. I, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1951.

Bursalı Mehmed Tâhir*(1318/1900). Meşâyih-i Osmâniyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli,* İstanbul, A[rtin] Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mat.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333/1915). Osmanlı Müellfleri, İstanbul, C. I-II, Matbaa-i Âmire.

Buluz, Nermin (1997). *Şemseddin Sivâsî'nin Heşt-Bihişt Mesnevisi (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin),* Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Çöm, Erol (2010). Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-Nümâ Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Ergun, Sadettin Nüzhet (1943). *Türk Musikisi Antolojisi,* C. I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1979). *"Şemsîye",* İslam Ansiklopedisi, C.XI, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Gündoğdu, Cengiz (2000). *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecîd Sivâsî,* Ankara, T. C. Kültür Bakanlığı Yay.

Güneren, Hüseyin Şemsi (2000). *Tasavvuf Mûsikîsinde Sivâsî İlâhileri,* Haz. M. Fatih Güneren, [İstanbul], Seçil Ofset.

Hammer [-Purgstall, Joseph von] (1333/1917). *Devlet-i Osmâniyye Târîhi,* C. VIII, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Hocazade Hilmi (1325/1907). *Ziyâret-i Evliyâ,* İstanbul, Cihân Kütüphanesi Mat.

Kâtip Çelebi (1971-1972). *Keşfü'z-Zünûn,* Haz. Şerafettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge, C. I-II, 2. bs., İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Muhammed Nazmî. *Hediyyetü'l-İhvân,*Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1128.

Mustafa Naim (1281(1864-65). *Târîh-i Naîmâ,* C: I, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin: *Hülâsatü'l-Hediyye,* Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1082.

Peçevî İbrahim Efendi (1283/1866). *Târîh-i Peçevî,* C. II, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Sâdık Vicdânî (1990). *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Âliyye),* Haz. İrfan Gündüz, İstanbul, Enderun Yay.

Sak, Vesile Albayrak (2014). "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic,* Volume 9/3 Winter

Şemseddin Sivasî (1278/1861). *Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam*, Tevfik Efendi Mat.

Şemseddin Sivasî, *Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp., Uşşâkî Tekkesi Bl., Nr. 95.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 22.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 30.

Toker, Birgül (2010). *Şemseddîn-i Sivasî, Mir'âtü'l-Ahlâk (inceleme-Tenkitli Metin),*Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Toker, Mustafa (2009). "Şemseddin-i Sivasî'nin Menâsikü'l-Huccâc veya Umdetü'l-Huccâc Adlı Eseri", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic,* Volume 4/2 Winter.

Toparlı, Recep: (1984). Şemseddin Sivâsî Divanı, Sivas, Gurbet Yay.

Türabi, Ahmet Hakkı (2010). *Sivâsî İlâhileri,* Sivas, Asitan Yayıncılık.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1983). *Osmanlı Tarihi,* C. III/I, 4. Bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay.

Yıldız, Âlim (2013). "Şemseddin Sivâsî'nin Abdülvehhâb Gâzi Menâkıbı", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: XVII, Sayı: 2.

UMDETÜ'L-HÜCCÂC

UMDETÜ'L-HÜCCÂC

Ey Cemâlin Ka'besi oldu merâm-ı hâciyân
Vey Celâlin kıblesi oldu garâm-ı âşıkân

Vasfına yoktur nihâyet zâtını bilmez 'ukûl
Hem tefekkürden münezzeh bî-tulû' u bî-ufûl

Zerreye etsen nazar hûrşîd olur çâr-mekân
Katreye ger iltifat etsen olur ummâna kân

Çün muzâf oldu sana yek harf ile ahcâr-ı Tîn
Hoş adı beytü'l-'atîk oldu bu leb kadr-i semîn

Hükmün ile buldu senden çün şeref seng-i siyâh
Bûse-gâh halk olupdur yüz sürer her padişâh

Kudretinle çâh-ı zemzem buldu câh-ı bî-kerân
Katresine teşnedir lebhâ-yı cümle hâciyân

Pest iken cümle cibâl içinde kûh-ı marifet
Çün inâyet erdi senden buldu kadr-i mekremet

Yeller ile sa‘y edip bulsa tavâf ile safâ
Varmasa ol dağa hâcı haccı olur nâ-revâ

Mâ-hasal sendendir cümle saâdet mâyesi
Hem hidâyet ehlinin sendendir sermâyesi

Der-Münâcât bi-kadiye'l-hacât

Çünki bî-illet inâyetden nesîm erdi seher
Bir avuç toprağı insân eyleyip etdin beşer

Lîk olduk bu tabîat kûyına habs-ı mukîm
Lutf edip yazıp visâlün Ka'besine ver sefer

Bu heves bâdiyesinde eyledin beyhûde seyr
Nefs-i emmâre muğaylanından erdi zarar

Bu lisân-ı levs-i taînden mücerred kıl beni
Tâ inâbet âbı birle gusl edem bulam zafer

Bağlanam ihrâm-ı aşkun çizmeyeyim tâ ebed
Hem ibâdetden tutam dâîm miyânımda kemer

Sa'y ile ger teşne-dil olsam safâdır gam değil
Lutf edip âhir visâlin zemzem ile bir suvar

Tavf-ı kûyunda ebed pergâr-veş tâîf olam
Devr edem dâr u diyârın etmeyem andan güzer

Gerçi bu yolda cehâlât ile biz bîgâneyiz
Marifet kûhında versen âşinâlık pes nazar

Kıl kerem lutfun Minâsında bana feth eyle bir dükkân
Tâ verem bu gökçe boncuğı alam dürr ü güher

Ger ere senden meded bu âcize yâ Müsteân
Recm-i şeytân eyleyem bulam mekâyidden hazer

Hulk edem Mûsâ'yı lutfunla başım sevdâların
İcl-i nefsim anda kurbân eyleyem koyam eser

Abd-i âciz feyz-i âmmından ricâ etse ne var
Çün doludur anın ile şark u garb u bahr u ber

Der-Medhu Resûl Sallallâhu Aleyhi ve Sellem

Çok salât ile selâm olsun şefî-i ümmete
Rahmet-i âlem durur gark etdi bizi nimete

Leyle-i zalmâ iken küfr ile bu dü-cihân
Doğdu pes ufk-ı saâdetde ziyâ verdi hemân

Açılıp genc-i nübüvvet âleme verdi gınâ
Bay olup cümle âhibbâ kaldı fakr içre a'dâ

Dârü's-selâm denilip oldu putlar ser-nigûn
Erdi İslâm'a şeref zilletde kaldı müşrikûn

Erdi Cibrîl-i emîn ile kitâb-ı müstetâb
Oldu dîn emri imâret dîni bâtıllar harâb

Urdu pes dînin esâsın buldu erkân-ı sebât
Emr olup hacc u zekât dahi savm ile salavât

Kam‘ edip küffârı Kahhâr-ı Îzid cünd ü nefer-i Hakk
Feth olup Mekke Medîne aldı gayrılar sebâk

Neşr edip ilm-i cihâna buldu âlem zîneti
Doldurup emn ü emân ile giderdi vahşeti

Âlinün ashâbının ervâhına bizden selâm
Yeller esdikçe cihânda dahi gitdikçe gamâm

Zulmet-i gaflet için her biridir necm-i hüdâ
Kankusına iktidâ etsen bulursun ihtidâ

Kasîde fî-Medhi'n-Nebiyyi Sallallâhu Aleyhi ve Sellem

Derdin ey âlem tabîbi bana dermân olsun
Vereyim varımı tek mürde-dile cân olsun

Aynımın illetine gayrı devâyı nederim
Hâk-i râhun gözüme kuhl-i Sıfâhân olsun

Sulasam kâse-i çeşmimle n'ola yollarını
Garazım bu ki yolun dürr ile mercân olsun

Sürme bîgâne diyü bâb-ı kereminden şâhım
Kapına geldi bu miskîn ko ki mihmân olsun

Âsitânında gedâlar olur şâh-ı cihân
Bu gedâna dahi lutf eyle ki dermân olsun

Iyd-ı vuslat haberin bendeye her kim ki vere
Müjdeye cân u dilim sıdk ile kurbân olsun

Dâğ-ı mührün ki muhabbetde nişân olmuş idi
Çekeyim levh-i gönül üstüne unvân olsun

Âcizim kûyuna varmaklığa şâhım lutf et
Bana şefkat ile nazar eyle ki âsân olsun

Hâk-i kûyunda senin zerre değildir Şemsî
İltifât eyle şehâ zerreye tâbân olsun

Der-Medhu Ka'be-i Mutahhara Şerrefehallâhu Ta'âlâ

Bi-hamdillah ki hannân oldu Ka'be
Gönül derdine dermân oldu Ka'be

Yolunda gerçi çok hâr-ı mugaylân
Bize anı gülistân etdi Ka'be

Şunun kim şevki yok zahmet çeker ol
Velâkin aşkla âsân oldu Ka'be

Diler her kimse mihmân ola anda
Benim gönlümde mihmân oldu Ka'be

Varan âsîlere olmaz taarruz
Hudâ'dan emn ü ihsân oldu Ka'be

Teveccüh anadır şarken u garben
Salât içinde burhân oldu Ka'be

Ana beytim dedi teşrîf edip Hakk
Bekâ' içinde sultân oldu Ka'be

Tutup mâtem bu ʻâsî ümmet için
Siyahler giydi sûzân oldu Kaʻbe

Kimi mîzâb-ı rahmetden döker yaş
Bizimçün şöyle giryân oldu Kaʻbe

Dökerler hâcılar tavfında yaşı
Diyesin ebr-i bârân oldu Kaʻbe

Bizim taksîrimiz olmazdı makbûl
Velâkin cebr-i noksân oldu Kaʻbe

Keremden davet etdi hânesine
Anınçün afv-ı isyân oldu Kaʻbe

Gel ihlâs ile gir yolına Şemsî
Hulûs ehline gufrân oldu Kaʻbe

Der-Medhü'l-Medîneti'l-Münevvere Sallallâhu Alâ Sâkinihâ

Habîbini çü cezzâb oldu Taybe
Cinân için aceb bâb oldu Taybe

Likâsına çü olmuş idi atşân
Visâle erdi sîr-âb oldu Taybe

Zalâm-ı küfr ile olmuşdu memlû
Bu dem nûrıyla gark-âb oldu Taybe

Gınâ bulur varan hüccâc-ı muhtâc
Yine züvvâra vehhâb oldu Taybe

Muhabbetden haber verir hevâsı
Anınçün dâr-ı ahbâb oldu Taybe

Zünûb emrâzına dârü'ş-şifâdır
Duyuldu kasd-ı-erbâb oldu Taybe

Gelir her köşeden uşşâk-ı âfâk
Huzûr ehline mihrâb oldu Taybe

Çü sahnında yatar sultân-ı âlem
Anın nûrıyla mehtâb oldu Taybe

Turâbı çeşme her dem tûtiyâdır
Anınçün nasb-ı-ahzâb oldu Taybe

Hevâ ehline hâyildir hevâsı
İşitdin hicr-i ahzâb oldu Taybe

Revâdır hâkine dürler dökersem
Çü menzil-gâh-ı ashâb oldu Taybe

Aceb mi yaşına gark olsa Şemsî
Çü gözler yaşıla âb oldu Taybe

Der-Duâ-yı Pâdişâh-ı İslâm Halledellâhu Mülkehu

Şimdi vâcibdir sana ey merd-i râh
Edesin dâim duâ-yı pâdişâh

Â'nî sultân ibn-i sultân ibn-i û
Şeh Selîm-i pâdişâh-ı çâr-sû

Sâye-i Hakk'dır çü şeh beyne'l-ibâd
Düşmani başına pes hâk-ı remâd

Olmasa mazlûm içinde zıll-ı hân
Mum eder mazlûmı zulm-ı zâlimân

Hâli sünnet ü cemâatdir o şâh
Hâvî-yi devlet ü saâdetdir o şâh

Çünkü oldu hâdim-i şer-i Resûl
Şems-i zâtı bulmasın yâ Rab ufûl

Nâm-ı meymûnı gibi yâ za'l-metîn
Hoş selîm et zâtını verme mehîn

Sebeb-i Te'lîf În Evrâk

Çün dokuz yüz altmış üç târihe ermişdi hesâb
Cem' edip ahvâl-i haccı düzmüşdüm bir kitâb

Muteber yerlerden anın yazmışdım naklini
İtimâd eyleniz taayyün etmişdim naklini

Kılmış idim ol kitâb içre mühimmâtın beyân
Demiş edim farz u vâcib sünnetin dâir ayân

Çünkü seksen ikiye erdi târîh-i idâd
Eyledim hacca azîmet kopdu kalbimden vidâd

Diledim nazm eyleyim mevzûn ola tâ ki kelâm
Hıfzı âsân ola hem tâlibleri bula merâm

Râgıbına enfa ola nâzıma ecr ü sevâb
Afv ede cürm ü cinâyet menzili fasl-ı hitâb

Umaram ihsân ede ben âcize ihvân-ı dîn
Aybını setr edeler tutmayalar anı mehîn

Rahm ediben âcize olalar rahmet-feşân
Ana bahşîş edeler seb'a'l-mesânîden hisân

Hacların mebrûr ede tâ anların Rabbü'l-enâm
Kalblerin mamûr edip vere cinânında makâm

Üç makâm üzre eyledim kitâbın tertîbini
Her makâmın kasr ile içinde hem tezhîbini

Evvelinde âdet üzre mukaddime kıldım beyân
Âcizâne çend ebyât ile depretdim zebân

Âhirinde ravzâ-i pâkin ziyârâtın tamâm
Hâtime kıldım 'alâ men yeskünü fihe's-selâm

Emme'l-mukaddimetü Fefî Keyfiyyeti'n-niyyât ve İ'tikâdi Fezâyili'l-hacc ve İnne 'İlme'l-hacc Mukaddemün 'ale'l-hacc el Makâmu'l-evvel Fî-Ferâyizi'l-hacc ve Fihî kusûrun. El makâmu's-sânî Fî-Beyâni İhrâm ve Fîhi Kusûrun. El Makâmu's-sâlis Fî-Sıfati'l-hacc ve Fihî Kusûrun. El Hâtimetü fî-Ziyâreti Kabri Hâtemi'l-enbiyâi 'Aleyhi's-selâm[1]*.*

---

1 (Bu kitap şu bölümlerden oluşmaktadır) Başlangıç olarak; Niyetlerin husûsiyeti, haccın faziletlerine inanç ve hac ibadeti bilgisinin bu ibadetden önce geldiği bahsi. Birinci Bölüm; Haccın farzları ve bu konudaki yasaklar bahsi. İkinci Bölüm; İhrâmın beyânı ve bu konudaki yasaklar bahsi. Üçüncü Bölüm; Haccın vasıfları ve bu konudaki yasaklar bahsi. Son olarak; Peygamberlerin sonuncusu (sav)'nun kabrini ziyâret âdâbı bahsi.

Tut kulak bu sözlere ey yâr-ı dîn
İlm-i hacc hacdan mukaddemdir yakîn

İlim ile olur ibâdetde kemâl
İlim iledir âdeme zeyn-i cemâl

İlim ile fevk olur âdem ber-melek
İlim iledir ez-mülk tâ nüh felek

İlim ile fark oldu nûr ile zalâm
İlim ile bilindi hill ile harâm

İlim ile bilindi sıhhatle fesâd
İlim ile bulundu hayr işe reşâd

İlim ile sultân olur nice gedâ
İlim ile ehli olur fevka'l-'ulâ

Nice hâdim ilim ile mahdûm olur
Nice seng-dil ilim ile hoş mum olur

Mâ-hasal ilim oldu el-hisân
Cehl hod ümmü'l-habâis bî-gümân

Cehl ile olan ibâdetdir hebâ
Hoş demişler câhile ke'l-hünfesâ

Cehl ile hâsıl olur küfr ü inâd
Cehl ile mevsûf olan bulmaz reşâd

Cehl ile hâsıl olur buğz u kîn
Cehl ile bulmaz kişi bûy-ı yakîn

Cehli bırak ilim ile ol âşinâ
Gide zulmet tâ bulasın rûşenâ

Cümle işden pes ehemmün ol gerek
İşlemenden bilmegin evvel gerek

Dinlegil ey eyleyen ʿazm-i Hicâz
Çünkü hacc farz oldu yolun imtiyâz

Kavl-i Bû Yûsuf'a fevr oldu edâ
Tut azîmet buna eyle iktidâ

Zîrâ te'hîr eyleyen bi'l-ittifâk
Âsim olur ismine vardır vifâk

Dahi anla bu sözü ey merd-i dîn
Efdal a'mâl olupdur hacc-ı yakîn

Pes hulûs ile ana niyyet gerek
Tîb-i nefs ile ana himmet gerek

Niyyeti muhkem edip mir'âta bak
İnneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât'a bak

Niyyetin pes bu gerek ey merd-i râh
Haccı çün farz eyledi sana İlâh

Farzı ıskât etmeye et niyyeti
Niyyetce olur kişinin kıymeti

Dahi ihrâz etmek fazîlet hem sevâb
Bulmakçün âhiri nime'l-meâb

Budur erbâb-ı yakîne rûşenâ
Hânenin issiyle olmak âşinâ

Dahi ol yola gerek nakdin helâl
Kim harâm ile amel kılmak dalâl

Kudretine göre infâk eyleye
Dilin imsâk kesbin ıtlâk eyleye

Tîb-i nefs ile ede infâkını
Hıfz ede hem enfüs-i âfâkını

Dili zikrullâh ile mevzûn ola
Kalbi fikrullâh ile meşhûn ola

Dahi ol yolda olan zikr ü duâ
Olmaya tilka'-i nefsinden edâ

Bil ki kul ekremiyle ede ol
Kim geliserdir beyânı az u bol

Tâ ki ömrünce sevâbı yazıla
Olmaya bir dem ki sonu üzile

Dahi hîç kimseye etmeye cidâl
Samta lâzım ola koya kîl u kâl

Görk ile lâzım ede şeriyle ol
İşlerin sağın ede tutmaya sol

Etmeye hiddetden tecâvüz sabr ede
Tîz ola Cebbâr-ı âlem cebr ede

Kimseye hîç etmeye kasd-ı ezâ
Etseler ede tahammülle edâ

Hüsn-i hulk eyleyeler her kimseye
Anı tahsîs etmeyeler kimseye

Rûy-ı gam-gîn etmeyü bessâm ola
İşi dâim lutf ile inâm ola

Dest-gîri ola her düşmüşlerin
Hoş muîni ola her kalmışların

Sâ'ili men etmeye hîç vech ile
Toylayalar anı güler vech ile

Dahi isrâf etmeyedir ekl ü şurb
Sevmez isrâfı hem ashâb u kurb

Dahi hisset birle kıllet etmeye
Var iken ol yolda zillet etmeye

Lîk her emrinde ede iktisâd
İktisâd ehli olur ehl-i reşâd

Dahi sünnet binmemekdir mahmile
Gerçi şimdi biner ehl-i kâfile

Lîk hâtûn olsa sâhib-özr ile
Ana ruhsatdır bineler mahmile

Ger tahammül olsa merkebde ʻayân
Altına esbâb ala oldur beyân

Lîk haddan etmeye aslâ udûl
Tuta mer'î der-rükûb u der-nüzûl

Dahi hacca çıkmadan ey hoş-nihâd
Borcu var ise vere bula reşâd

Ya vasiyyet ile taîn eyleye
Kadr-ı ahvâlini tebyîn eyleye

Zenbine tâ'ib ola ihlâs ile
Pâk ola ber ola hâssü'l-hâs ile

Merdümâna ede irzâ-yı husûm
Nerm ile ola o demde hemçü mûm

Dahi çıkdıkda evinden ol güzîn
Dâr-ı ukbâya gider bile hemîn

Yani kalbinde taalluk kalmaya
Fikrin andan sonra masûr eyleye

Nitekim ukbâya göçer müminîn
Fikr-i Hakdur anmaz ol kevn ü mekîn

El-Makâmu'l-evvel fî-Ferâyizi'l-hacc ve fihî Kusûr

Söyle ey gûyende-i esrâr-ı hacc
Çünkü düşdü gönlüne efkâr-ı hacc

Gir beriyye yollarına hemçü ner
Sıklet-i gaflete kalma misl-i har

Zahmına bakma muğaylânda sakın
Kim dikensiz gül ele girmez yakîn

Çünkü âşıksın bu yolda sâdık ol
Hârını hoş gör gülüne lâyık ol

Ol alâyıkdan mücerred ibtidâ
Kalmasın kalbinde kat'â mâsivâ

Gusl edip âb-ı muhabbetden yakîn
Tâhir ol revs-i taallukdan yakîn

Giy fenâ ihrâmını şimden gerü
Tavf-ı vechullâha sa'y et gel berü

Marifet tûrunda bir dem et vukûf
Bir verirsen bulasın anda ulûf

Gir menâbî-i aşka vergil varını
Safka-ı Hakk ile kıl bâzârını

Remy edip şeytânı anda ol ırağ
Tarh edip ahcârı hattâ bul ferâğ

Halk edip kurtul başın sevdâların
Nefsi kurbân eyle ko kavgâların

Gir harem-i vuslata olgıl emîn
Ka'be-i zâtın tavâf eyle hemîn

Sâ'ilâne arzı hâcet kıl delim
Ol tevekkül halkına ol mültezim

Çünki tekmîl oldu farz u vâcibât
Kıl Halîlâne makâm üzre salât

Çâh-ı zemzem üzre eyle zemzeme
Ol dem içre hâli verme bin deme

Çünki bu vuslat değildir ber-karâr
Pes vedâ ile edip bin âh u zâr

Kasîde-i fi'l-vedâ

Bulmuş idik tavfun ile iltiyâ
El-veda ey Ka'betullâh el veda

Hoş safâdır sana kılmak ittibâ
El-veda ey Ka'betullâh el veda

Kurbetinle bulmuş idik hoş safâ
Sa'yimiz olmuşdu Hakk'a bî-riyâ

Müşkil oldu hâlimiz subh u mesâ
El-veda ey Ka'betullâh el veda

Rûzumuz ıyd idi gecemiz berât
Tavf ederdik kim mültebis kim urât

Senden ayrılmak bize aynı memât
El-veda ey Ka'betullâh el veda

Gaybımız aynîdi sende her zamân
Sana istikbâl ederdi tâlibân

Müşkil oldu şimdi hâl-i hâciyân
El-veda ey Ka'betullâh el-veda

Sana geldik ahd-i tecdîd etmeye
Gayrı nefy-i hakkı tefrîd etmeye

Gönlümüz yok seni koyup gitmeye
El-veda ey Ka'betullâh el-veda

Sen gülistân sana biziz andelîb
Hamdülillâh tavfın olmuşdu nasîb

Gireriz hâr-ı muğaylâna biz garîb
El-veda ey Ka'betullâh el-veda

Çünkü destûr oldu senden gideriz
Bilmeziz sensiz fenâda nederiz

Cümlemiz senden şefâat umarız
El-veda ey Kâbetullâh el-veda

Toyladın tavfınla ihsân eyledin
Gönlümüz bu demde nâlân eyledin

Şemsî'yi hicrinle giryân eyledin
El-veda ey Kâbetullâh el-veda

El-Kusûru'l-evvel fî-Ferâyizi'l-hacc

Çünkü hacc-ı ârifân oldu tamâm
Söyle haccı zâhir göster kıyâm

Farzı üçtür haccın ey ihvân-ı dîn
Bu üçü tekmîl edip eyle yakîn

Anla ihrâm giymedir evvelkisi
Vakfeye durmak durur ikincisi

Sâlisi tavf-ı ifâzadır hemân
Bu üçü farz bir durur ayân

Lîk ihrâm giymedir şartü'l-edâ
Rükn olupdur ol ikisi mâadâ

Bu üçünden birisin terk etseler
Fâsid olur haccı olmaz muteber

Sehv ile kasdın berâberdir yakîn
Merd-i râh ol anı terk etme sakın

Fidye-i kurbân ile olmaz dürüst
Ki sakın fevt olmasın sa'y ile cüst

El-Kusûrü'l-evvel fî-Vâcibâti'l-hacc

Vâcibi on beş dürür haccın temîz
Bunları zabt eyle anla ey azîz

Evveli ihrâmı mîkâtdan giye
Hem ikincisi Safâ'da sa'y ede

Sâlisi gün dolanınca Vakfe'de
Ber-karâr ola olmaya ki gide

Müzdelife adlı makâmda vakfe hem
Vâcibüi dördüncüsüdür eyle hem

Cemre taşı atmadır beşincisi
Recm-i şeytân için eyle cünbüşü

Bu durur altıncısı bil ey dede
Cemre sonunda başını yülide

Yâhûd evvel kasr ede etmeye terk
Bu ikiden birisini tuta berk

Bu durur yedincisi ey merd-i sâf
Kâbe'den çıkdıkda eyleye tavâf

Kim anın adı durur tavf-ı veda
Kalb-i uşşâkı yakar havfü'l-veda

Sâmini ba'de't-tavâf ede niyâz
Yani kim kıla iki rekât namâz

Dokuzuncusu bu ki tavfında ayân
Binmeye hîç nesneye ola yayan

Âşirinci budur tavâfında aru
Ola gusl ile yâhûd ala vuzû

On birinci bu durur belli beyân
Kâdir olursa ede sa'yı yayan

On ikinci bu durur ey merd-i dîn
Sa'yını zâhirle etmekdir yakîn

On üçüncü bu durur ki Kâbenin
Tavfını sağında etmekdir anın

Budur on dördüncü ki işde tavâf
Avretinde olmaya hîç inkişâf

On beşinci bu durur anla tamâm
Eylemekdir hem hacerde istilâm

Ger bu on beşden birisi ola terk
Anla kurbân lâzım olur eyle derk

El-Kusûrü's-sâni fî-Süneni'l-hacc

Ger sorarsan bana haccın sünnetin
Zabt et anı muhkem eyle niyyetin

Sünneti dörtdür anın ey merd-i sâf
Evveli tavf-ı kudûm için tavâf

İbtidâ vardıkda yani Kâbe'ye
Ol yedi kere tavâf ede ive

Bu durur ikincisi ey merd-i hill
Edesin anın tavâfında remil

Yani üç evvelkisinde ey azîz
Silke çignini ve hem bile tîz

Şol mübârizler gibidir saff-ı harb
Göstere anda celâdet ede darb

Sâlisi budur ki anla ilim ile
Edesin sa'yın içinde hervele

Yani mîleyn arasında bilesin
Mîle her geldikçe eyle kılasın

Râbi'i budur Minâ'da şeyh ü şâbb
Yatar anda der-zehâb u der-iyâb

Ger bu sünnetden birin terk etse kul
Âsim olmaz fidye de lâzım değil

Lîk fazlından olur mahrûm ol
İşle bu sünnetleri merhûm ol

Zikr olandan bâkisi efâl-i hacc
Dahi her yerde olan ahvâl-i hacc

Kimi vâcib u kimisi müstehab
Bunları da işle bulasın lutf-ı Rabb

El-Makâmü's-sâni fî-Beyâni'l-ihrâm

Dinle benden bu sözü ey hâciyân
Size ihrâm yerlerin kılam beyân

Yani mîkâtı size tahrîr edem
Dilime kuvvet vere takrîr edem

Evvelâ mîkât beş dürür dinlegil
Her birinin ehli kimdir anlagıl

Şol Medîne şehrinin belli beyân
Zü'l-halîfe oldu makâmı ʿayân

Ravzâ ile arasıdır iki mîl
Mekke ile on konak mikdâr bil

Râbığ adlı karyedir mîkât-ı Şâm
Muğber ile Mısır'da oldur makâm

Yani bu üç tâife ihrâmını
Anda tutarlar bulup encâmını

Cuhfe'ye yâkîn deniz kurbetdedir
Cuhfe'den yol sapdı şimdi andadır

Mekke'ye dört merhale yerdir hemîn
Anda giy ihrâmını olgıl emîn

Ehl-i muhayyere Karn ta'yîn etdiler
Mekke'ye iki konakdır dediler

Hem Yelemlem'dir Yemen ehline câ
Eyle ta'yîn eyledi bedrü'd-dücâ

Yani mîkât-ı Yemen'dir ol makâm
İki menzildir ana beytü'l-harâm

Zât-ı 'Irk oldu Irâk ehline hâss
Hem Horâsân ehline oldur menâs

İş bu mevziler arasında olan
Giye ihrâmın berâberde gelen

Mekke ehli haccı ederse edâ
Pes Harem'dir anlara mîkât-ı câ

Lîk ger umre ederlerse olar
Hıll durur anlara mîkât-ı makar

Mekke'ye Âfâkî ger azm eyleye
Hacc için ya umreye cezm eyleye

Ya ticâret için olsa niyyeti
Yâhud olmasa bir şeye himmeti

Geçmeyeler ol mevzilerden tamâm
Tâ ki ihrâm giymeyince ey hümâm

Ger tecâvüz etselerdi cehl ile
Özri ile ya amd ile ya sehv ile

Avdet edip anda ihrâm edeler
Sünnet üzre âbidâne gireler

Ger ihrâmı terk edip gider ise
Haccı fâsid bin tavâf eder ise

Mevâkît'a varmadan ihrâma ger
Beş on gün mukaddem giyseler

Eşhür-i hacc içre giydiyse revâ
Lâkin andan taşrada olmaya edâ

El-Kasrü'l-evvel fî-Süneni'l-ihrâm

Diler isen bulasın haccında râm
Eylegil ihrâma gâyet ihtirâm

Bu durur sünnet keserler bıyığın
Elde ve ayakda hep tırnakların

Koltuğunun kılı var ise yola
Ud yerinde de var ise yola

…[2]
Niyyet-i ihrâm için gusl ede ol

Lîk gusl etmek dürür efdal-i yakîn
Şol ki efdaldir sen anı et hemîn

Çün tahâret emri de oldu tamâm
Başla ihrâm tutmaya bulgıl selâm

Beline fûta gibi bağlan izâr
An kefîn ahvâlini et âh u zâr

---

2 Eksik Mısra

Sâniyen tut egnine bir hoş ridâ
Emr-i ihrâmı onat eyle edâ

Hem beyâz olsa ikisi hem cedîd
Olmasa yunmuş revâdır ey ferîd

Lîk efdal bu cedîd olmak gerek
Sen anı eyle ki ol durur yegrek

Şet üzre tutmak ister isen ridâ
Dinle sana vasfını edem edâ

Ol birin sol çigni üstüne ala
Ucunu sağ çigni altında kıla

Yine sol çigni üstüne ala ucun
Şöyle ki açık kala ketf-i yemin

Çünkü ihrâm ile bula imtiyâz
Kıla anınçün iki rekât namâz

Okuya Kulyâ'yı ba'de'l-fâtihâ
Hem ikincisinde ihlâs-ı şârihâ

Çün namâzını ede muhrim tamâm
Dileye Hakk'dan kulluk ve's-selâm

Allâhümme innî ürîdü'l-hacce fe yessirhü lî ve tekabbel minnî.[3]

Telbiyeyle sonra eder refʿ-i savt
Bu zikirden olmaya bir harfi fevt

Lebbeyk Allâhümme lebbeyk lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerike lek[4].

Câiz oldu ger etse feryâd
Meş'ar-ı ta'zîm olundu ey hoş-nihâd

Her ne dilce söyler ise söylesin
Telbiye manâsın iş'âr eylesin

Ba'de et mahrûz-ı ihrâmdan hazer
Tâ ki ihrâmına ermeye zarar

---

3 Ey Allah'ım! Ben haccetmek istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve benden kabul et.

4 Ey Allah'ım! Davetine icâbet ediyorum. Senin emrine uyup geldim, senin hiçbir ortağın yoktur, şüphesiz hamd, nimet, mülk sana aittir, senin hiçbir ortağın yoktur.

El-Kasrü’s-sâni Mahzûrâni’l-ihrâm ve Mesâ’il

Kalellahu Te‘âlâ : Fe lâ refese[5].

Bu durur erbâb-ı tefsîre beyân
Sabr ede ehline etmeye kırân

Dahi hâtûnlar katında ey güzîn
Söyleme evvel cimânın hîç sözin

Hem füsûkdan dediler budur merâm
Tâatullâhdan çıkıp bakmaya kâm

Hem cidâlden dediler budur murâd
Cenk edip kimseye etmeye inâd

---

5 El haccu eşhurun ma‘lûmat fe men ferada fîhinne’l-hacca fe lâ refese ve lâ fusûka ve lâ cidâle fî’l-hac. Ve mâ tef‘alû min hayrın ya‘lemhullâh ve tezevvedû fe inne hayraz zâdit takvâ vettekûni yâ ulîl elbâb. **(Bakara 2, 197)**
(Hac bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca niyet ederse hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur. Hayır işlerden neyi yaparsanız Allâh onu bilir. Ahiret için azık toplayın. Bilin ki azığın en hayırlısı takvâdır. Ey akıl sahipleri yalnız Benden korkun.)

Mümkün oldukça hem etmeye cidâl
Olsa şer'a muvafık kâl ü hâl

Avretiyle etse bir kimse cimâ
Vakfeden evvelden olsa ol vikâ

İkisinin de olur haccı fesâd
Amdi sehvi kerhi birdir ey reşâd

Bu cinâyetde yine haccı tamâm
Eylemek lâzım durur bil ey hümâm

Lîk bu hacc farzını etmez edâ
Gelecek yıl etsin ikisinde kazâ

Bu sene fevt olur gamçün ey dede
İkisi dahi birer kurbân ede

Vakfeden sonra olursa bu cimâ
Haccları fâsid değildir bî-nizâ

İki kurbân edeler birer deve
Bu sehildir ana kim haccda ive

Ger elin sıgalsa hâtûn kişi
Mahremini ki onat dinle işi

Ana lâzımdır ki bir kurbân ede
Berâyasında ederse ey dede

Tîb kokulasa eğer muhrim kişi
Ya gül ü reyhân yâhûd nergisi

Olur ihrâmı kerâhetle edâ
Terk edigör bunları ey müktedâ

Giyse muhrim bir sûretsiz libâs
Ya serâvîl ya edük yâhûd abâ

Yâhûd çorap giyse ol ayağına
Ursa dülbend veya takye başına

Anın içün fidye bir kurbân ede
Fidye ile o cebri noksân ide

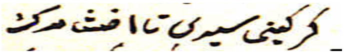

Bir iki sâʿatden tîz-rek

Lâzımı miskîn doyurmakdır anın
Gayrısı lâzım değildir fidyenin

Zikr olan esbâbı giyse cümleten
Nâ-tamâm olunca haccı defaten

Cümleten bir kurbân ile olur tamâm
Bu durur fetvâ kitâbında kelâm

Gövdesinden kıl gidermez muhrimûn
Cemre taşı tâ atınca râciʿûn

Ger zarûretsiz ola muhrim tırâş
Ana bir kurbân gerek ey hâce baş

Ger zarûret ile eder ol işi
Bil muhayyerdir dilerse ol kişi

Ya Harem'de eyleye kurbân tâm
Altı miskîne yâhûd vere ta'âm

Yâhûd üç gün ol kişi sâ'im ola
Ya tetâbu'la yahûd tefrîk ile

Ger sakal yolunsa muhrim bil ey yâr
Ana lâzımdır tasadduk bî-hiyâr

Ger başında ya sakalından kılı
Yâhûd burnundan koparsa bir tüyü

Her kıl için bir avuç buğday vere
Fidye için bir verip bir ayıra

Bir elinin yâhûd bir ayağının
Bî-zarûret kesse ezfârın anın

Ana lâzımdır ki bir kurbân ede
Yani fidyeçün bir ganem bî-cân ede

Dest-i pâyın cümleten tırnakların
Kesse bir meclisde anın cümlesin

Cümle bir kurbân ile olur dürüst
Her birine lâzım değil eyle cüst

Lîk ger elde ayakta her birin
Meclis-i âharda kesse tırnağın

Her bire lâzım durur kurbân-ı hâs
Yani dört kurbân ey cân-ı hâs

Elde ayakda cerahât olsa ger
Bu sebebden tırnağını kesse ger

Diler ise bir koyun kurbân ede
Hem Harem içre olsa izân ede

Yâhûd altı miskîne vere taâm
Yâhûd üç gün savm ile temme'l-kelâm

Eğer kesse bıyığın bî-zarûret
Tasadduk ede ol ehl-i diyânet

Eğer katl eylese kelb-i ukûrı
Yılan akreb fâre ve mûrı

Zübâb u bûra hem zâg-ı cifeyi
Kese sivrisinek kim ola nîşi

Hayvân ki eder insâna hamle
Buların katline olmaya fidye

Arab tavşânın öldürse kilerde
Anın veznince et vere bularda

Eğer bir kehle öldürseydi kimse
Ana hurmâ-yı vâhid ola fidye

İki üç kehle öldürseydi cânî
Bir avuç bür vere ana ziyânı

Bahâsın ya tasadduk ede anın
Bu denlidir cezâsı ol hevâmın

Eğer on kehle öldürseydi bir kes
Ana itâm-ı miskîn derler bes bes

Bu sûretlerde öldürmese muhrim
Velâkin gayrıya emr etse mübrim

Hemân kendisi öldürmüş gibidir
Beyânı geçdi zikrinde ganîdir

Eğer gösterse gayrın kehlesini
O da öldürse kendi mû'nisini

Hemân kendisi öldürmüşdür anı
Verir her birine fidye oldu cânı

Eğer kehle kırılsın diyü hâcı
Yusa güneşe koysaydı anı

Hemân kendisi katl etmiş gibidir
Cezâsın vere ana ol iyidir

Bu sûretlerde kehleyle çekirge
Hükümde bir durur bu sözü dinle

Eğer muhrim kişi öldürse har-gûş
Ya gösterse anı öldürse bî-boş

Bir oğlâk ede fidyesine kurbân
Sakın terk etme budur buna dermân

Eğer muhrim kişi zebh etse saydı
Anı murdâr olur der kavl-i müfti

Olur meyte yemeye kimse andan
Gerek muhrim gerek muhill dinle benden

Harem içre helâl zebh etse saydı
Kezâlik meytedir anla bu kaydı

Velî muhrim eğer olsaydı muztar
Anın mezbûhı ola olmasa gayr

Yiye anı ede def'i zarûret
İki âdil söziyle vere kıymet

Eğer hâcet zarûret olsa mübrim
Bulunsa anda meyte hem sayd-ı muhrim

Yiye ol meyteyi terk ede saydı
Budur kavl-i Hanîfe merd-i Kûfî

Ebî Yûsuf katında lâkin evlâ
O saydı yemek evlâ oldu evlâ

Velî keffâretin versin ol âkil
Ki sayd-ı muhrim iken oldu mâ'il

Bir ihrâmsız kişi sayd etse âhû
Anı muhrim kişi yesin havf etmesin o

Meğer muhrim ola ana vesîle
Helâl olmaz bu takdîr üzre âkile

Eğer yolda zarûrî olsa muhrim
Eline girse sayd-ı mâl-ı Müslim

Yiye saydı ve dahl etmeye mâla
Ki Hakk-ı abd etmeye nevâle

Harem'den ger ağaç kesdi muhrim
Yâhûd anı koparsa olsa mücrim

Zımân-ı kıymete ba'de'l-ferâgât
Otunun yakmada vardır kerâhet

Şecerligi kurumuş olsa dinle
Ana hîç nesne lâzım olmaz anla

Haremün ayrukın koparsa bir kes
Ya minşârın koparsa câ'iz durur pes

Bulardan gayrı ot koparsa muhrim
Tasadduk eylesin ki oldu mücrim

Eğer muhrim kişi hamâma girse
Yâhûd hâricde gusl etse arınsa

Ya binse mahmile ya gölgelense
Yâhûd baş üstine bir nesne koysa

Ya binse ol kişi taht-ı revâna
Ya tutsa belde hemyânın bahâne

Bularda nesne lâzım olmaz anla
Sakın gayrı husûsı sözü dinle

Eğer muhrim kişi zebh etse hayvân
Hemân sayd olmasın olmaya hüsrân

Bu hac emrinde avred degül ey cân
Hemân erler gibidir eyle izân

Velî altı mesâ'il içre dinle
Seçilür avret erden bunu anla

Biri budur ki ihrâm giyse avret
Başın hîç açmaya ede sıyânet

İkinci ref'i savt etmeye aslâ
Ederse telbiyeyi ede ihfâ

Budur üçüncüsü ey ehl-i fıtnat
Tavâfında remil etmeye avret

Budur dördüncüsü dinle beyânı
Vakâr üzre ede sa'y-ı hümânı

Ki yani bilmeye sa'yında avret
Kararınca ede bozmaya hey'et

Budur beşinci halk etmeye başın
Vücûb için ucunda kese saçın

Budur altıncı anla ey bahâdır
Dikilmiş kisve egnine revâdır

Bu altının hilâfıdır erenler
Riâyet eylesin anda erenler

Harem'de ihrâm cinâyâtında gerçek
Mesâ'il çok durur fetvâda leyk

Mühimmât üzre kasr etdim kitâbı
Ki çekmeyem sâhimetle 'itâbı

El-Kasrü's-sâni fî-Aksâmi'l-ihrâm

Akd-i ihrâm oldu üç kısm üzre bil
Hoş ayân edem sana fehm eylegil

Bu durur evvelkisi kim nedesin
Hacc için hem umre için eylesin

İş bu kısmın adıdır haccü'l-kırân
Sâhibinin adı kârindir ayân

Efdal-i aksâm-ı hacc budur yâkîn
Bû Hanîfe kavli üzre ey emîn

Zîrâ bir ihrâm ile gör neyledi
İki nev üzre ibâdet eyledi

Çünki bu niyyetle giyer ihrâm ol
Hoş saâdet birle buldı kâm ol

Allâh için kıla iki rekât namâz
Rûy-ı ber-hâk eyleye terk ede nâz

Çünkü ede ol namâzını hümâm
Okuya iş bu duâyı bi't-temâm

Allâhümme innî ürîdü'l-hacce ve'l-umrete feyessirhümâ ve tekabbelhümâ minnî[6].

Pes duâdan sonra lebbeyk diye
Yani bu cüz'î kelâmı söyleye

Çünki karîn oldu dinle nede ol
Umre ahvâlini göre sağ u sol

Mekke'ye girdikde ol etsin tavâf
Umre için eylesin ayı muzâf

Dahi sa'y etsin Safâ ve Merve'de
Umreden kurtuldı karîn ey dede

Kaldı hacc ahvâli olmaz tamâm
Vakfe'den tâ gelmeyince ey hümâm

Dahi kârin çıkmaz ihrâmdan yakîn
Şol ki mahzûrât ihrâmdan sakın

Dinlegil ikinci kısmı ey civân
Yerli yerince sana edem beyân

---

6 Allâh'ım! Senin rızan için hac ve umre yapmak istiyorum, her ikisini bana kolaylaştır ve her ikisini benden kabul et.

Giyesin ihrâmı ancak umreye
Bunda niyyet etmeyesin gayrıya

Bunun adını temettu bil yakîn
Müt'a dahi dirler ana ey emîn

Bu Kırandan sonra budur efdali
Şol ki efdaldir kıl anı ey velî

Çün Temettu üzre etdin niyyeti
Anın için dahi kıl dü-rekâtı

Okugıl iş bu duâyı bi't-temâm
Âhirinde telbiyeyi ey hümâm

Allâhümme innî ürîdü'l-'umrete feyessirhâ lî ve tekabbelha minnî[7]*. Lebbeyk bî-umretin diye.*

Mekke'ye girdükde kıl yedi tavâf
Kıl Safâ ve Merve'de sa'y-ı muzâf

Halk ede ya kırkdıra başını ol
Çıkdı ihrâmdan murâdın göre ol

---

7 Allâh'ım! Senin rızan için umre yapmayı istiyorum, onu bana kolaylaştır ve benden kabul et.

Umre ahvâli tamâm oldu bu dem
Mekke hıll oldu bu kese ey dedem

Mekkelü kanden giyerse ihrâmını
Hacc için bu dahi bulsun kânı

Pes üçinci kısmı budur ey senî
Hacc için giymek durur ihrâmını

Buna ifrâd nâm ederler âlimân
Sâhibi müfred durur ey hâciyân

Ol ikiden bu zaîf oldu yakîn
Çün kavîsin sen kavîsin kıl hemîn

Çün ifrâd niyyetine giydin ihrâm
Anın için kıl iki rekât tamâm

Bu duâyı oku eyle telbiye
Haccını makbûl-i âsân eyleye

Allâhümme innî ürîdü'l-hacce fe yessirhü lî ve tekabbe'l-minnî lebbeyk bi haccetin[8].

---

8 Allâh'ım! Ben haccetmek istiyorum bunun için sana geldim, onu bana kolaylaştır ve ibadetimi kabul et.

Dinle keyfiyyât-ı haccı söyleyem
Evvelinden âhire şerh eyleyem

De'b-i sünnet [ü] vâcib farz-ı kamîn
Söyleyem tertîb üzre her birin

Pes budur lâyık iki rekât namâz
Kıla evden çıkmadan ede niyâz

Okuya iş bu duâyı sıdk ile
Gire ihlâs ile yola aşk ile

Allâhümme bike etayeseru ve ileyke teveccehtü ve bike iʿtesamtü ve ʿaleyke tevekkeltü. Allâhümme ente sîkati ve ente recâi'. Allâhümme zevvidnî e't-takvâ vâğfirlî zünûbî ve veccihnî lil hayrî eyne mâ teveccehtü. Allâhümme innî eʿûzu bike min va'sai'r-sefer ve keâbeti'l-munkalib[9].

Çıkdığı vakt andan ol hümâm
Okuya iş bu senâyı ve's-selâm

[9] Allâh'ım! Sana sığındım, Sana yöneldim, işimi seninle yürütüyorum. Allâh'ım! Sen benim dayanağımsın. Allâh'ım! Takvamı artır, günahlarımı affet, nereye yönelirsem beni hayra yönlendir. Allâh'ım! Seferin zorluklarından ve yolunda gitmeyen şeylerin sıkıntısından Sana sığınıyorum.

Bismillahi lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-ʿaliyyi'l-ʿazîm ve tevekkeltü ʿalellah. Veffiknî limâ tuhibbü ve tardâ. Vehfaznî mine'ş-şeytânirrâcîm[10].

Okuya bir âyete'l-kürsi bile
Kul eʿûzılarla hem ihlâs ile

Dahi lâyık bu durur dinle beni
Çıkdığı dem şehrini ya köyünü

Kâdir olursa ola bir dem yayan
Hoş tezellül eyleye câna kıyan

Kim bu yolda arz-ı zillet ey fenâ
Enbiyâ huyûdur izâ ibtidâ

Çünki hacc farz oldu bize ez-Cenâb
Baş ayak olmak gerek yüzler turâb

Hem dahi lâyık budur ey merd-i dîn
Kankı şehri ki göre hacc-ı yakîn

---

10 Allâh'ın adıyla… Güç ve kuvvet sahibi ancak yüce ve büyük olan Allâh'tır. Allâh'a tevekkül ettim. Allâh'ım! Sevdiğin ve razı olduğun şeylerde beni muvaffak kıl. Kovulmuş şeytandan beni muhafaza eyle.

Bu duâyı okuyup dâhil ola
Hayrına ol beldenin vâsıl ola

Allâhümme er zukni min hayri hâzihi'l-beldeti ve hayri mâ cemaʿate ve'cnubnâ min şerri hâzihi'l-beldeti ve şerru mâ cemaʿate fîhâ. Allâhümme ecnibnî ilâ sâlihi ehlihâ ve habbib sâlihe ehlihâ ileynâ[11].

Dahi her kande nüzûl eder ol
Bula bir hâl ehlini hazz ede ol

Sa'y edip ala duâsından senâ
Kalp yetire bula nûrundan ziyâ

Enbiyâlar kabrini zâ'ir ola
Âb-ı çeşmin akıdıp dâ'ir ola

Hoş edep birle durup ede duâ
Okuya seb'al-mesânî bî-riyâ

İstiâze edip istimdâd ede
Cezb-i ervâh eyleyip feryâd ede

Şehr-i Şâm'ın hep geze câmilerin
Eyleye anda taabbüd ey güzîn

11 Allâh'ım! Bu şehrin hayırlıları ile ve onda topladığın hayırlarla beni rızıklandır. Bu şehirde topladığın şerlerden beni uzaklaştır. Allâh'ım! Şehrin sâlihlerine beni sevdir ve bizi de onlara sevdir.

Şol Ulu Câmi ki anda ak menâr
Mushaf-ı ʿOsmân anda ber-karâr

Türbe-i Yahyâ Nebî hem andadur
Beş namâzı anda kılup anda dur

Türbe-i hem hicr-i Zeynel ʿAbidîn
Anda var şâyed bulasın bû-yı dîn

Şâm içinde çok yatur sahb-ı kibâr
Dahi ervâh-ı nebîde nice var

Şol Ebû'l Derdâ'yı fahrü'l-fâkîrin
Hem Bilâl hâz-ı zeyne'z-zâkirin

Anda yatar gaflet etme zinhâr
Kıl ziyâret anları ey merd-kâr

Çıka Şam'dan Kâbe'ye azm eyleye
Pes ihrâma ive cezm eyleye

Çün müyesser ola ihrâm giye
Telbiye eyleye çok çok diye

Yatmaya pes namâzdan sonra ol
Her seherde yüksek yerde ol

Dahi vâdîler dibine inse yol
Ya tavarından binüben inse ol

Çünki yâkîn gele hâcı Mekke'ye
Müstehabdur ol kişi kim neyleye

Zîtuvâ nâm yerde gusl ede aru
Mümkün olursa yâhûd pâk vuzû

Mescid-i Kâbe'ye gündüz gire
Gice dahi girse câ'izdir hele

Kona vâdî-yi-Ebtâh adlı vâdiye
Bir kere esbâbın olmaya ki ive

Yönele beytü'l-harâma hâciyân
Şevk-i hâl ile gideler tâlibân

Gireler Şeybe kapusından tamâm
Şimdi anın adıdır Bâbü's-selâm

Sağ ayağını eşiğinden ata
Bu duâyı tamâmınca ede

Bismillahi ve 'alâ sünneti Resûlullah ellezî bellegani beyte'l-harâm. Allâhümme iftahlî ebvâbe rahmetike ve mağfiretike ve edhılnî fihâ ve eglik ʿannî ebvâbe meʿâsîke vecnüb-

ni'l el ʿamele bihâ. Allâhümme hâzâ harâmüke vemâ meneʿake kavlüke'l-hakk ve men dahalehu kâne âminen. Allâhümme harrim lahmî ve demî ale'n-nârî ve kınâʿazâbeke yevme yübʿasü ʿibâdeke yâ erhame'r-rahîmîn[12].

Başını kaldıra baka Kâbe'ye
Okuya hem bunu ta'zîm eyleye

Allâhu ekber Allâhu ekber Allâhümme ente's-selâm ve minke's-selâm ve ileyke yerciʿü's-selâm. Fehayyinâ Rabbenâ bi's-selâm ve edhılnâ dâreke darü's-selâm. Allâhümme zid beyteke hâzâ zid beyteke şerâfen ve mehâbeten ve taʿzîmen. Allâhümme tekabbel tevbetî ve ekıl ʿusreti. Vegfirlî hatî'eti yâ Hannân yâ Mennân. Allâhümme sebbitnî bil kavlî's-sâbit fil hayati'd-dünyâ ve'l-âhirati ve edhılnî bi rahmetike yâ erhame'r-rahimin[13].

---

[12] Beni Beytü'l-harama ulaştıran Allâh'ın adıyla ve Resûlullah'ın sünneti ile başlarım. Allâh'ım! Rahmet ve mağrifet kapılarını aç ve beni oraya dâhil et, günah kapılarını bana kapat ve beni onlardan uzaklaştır. Allâh'ım! Senin yasakladıkların, haram kıldıkların ve Senin sözlerin gerçektir. Oraya (Mescid-i Harama) girenler emin olur. Ey merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! İnsanların dirildiği gün etimi ve kanımı ataşe haram kıl ve beni azabından koru.

[13] Allâh en büyüktür, Allâh en büyüktür. Allâh'ım! Sen Selam'sın, selâmet de Sendendir ve bütün selamlar Sana döner. Rabbimiz! Bizi selâmet içinde yaşat ve bizi Senin yurdun olan selâm yurduna dâhil eyle. Allâh'ım! Şu mübarek beytin şeref, muhabbet ve hürmet güzelliğini artır. Allâh'ım! Tevbemi kabul eyle, zorlukları azalt. Ey (kullarına) çok acıyan, ey ihsanı bol olan Allâh'ım! Hatalarımı bağışla. Ey merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! Dünya ve ahiret hayatında beni dinin üzerine sâbit kıl ve beni rahmetine dâhil eyle.

Ba'dehu beyte teveccüh eyleye
İbtidâ vara hacerden başlaya

Yani dura Hacerü'l-esved önünde ol
Ellerin kaldıra tekbîr ede bol

Çü tekbîr ile ede ref-i yed
Yine irsâl eyleye ey bu el-meded

Ba'dehu ede hacere istilâm
Öpe anı yüz süre diye kelâm

Bismillâh Allâhu ekber Allâhu ekber eşhedu enlâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden 'abdehu ve Resûl. Âmentü billahi ve kefertu bi'l-cibtî ve't-tâğutî vemâ ya'budûne min dûnillâhi. "İnne veliyyiyallâhullezî nezzelel kitâb ve huve yetevelle's-sâlihîn." Lâ ilâhe illâlahu imânen bike ve tasdikan bi kitâbike ve vefâen bi ʿahdî ve ittibâʿan li-sünneti nebiyyike. Allâhümme mağfirlî zenbî ve tahhir kalbî ve'ş-rahlî sadrî ve yessirlî emrî ve 'âfînî fî mâ yuʿânü[14].

---

[14] Allâh'ın adıyla başlarım, Allâh en büyüktür. Allâh'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed (sav)'ın O'nun Resulü olduğuna şahitlik ederim. Allâh'a iman ettim ve Cibt'i ve Tağut'u, Allâh'ın dışında kendisine tapınılanları, inkâr ettim. "Şüphesiz ki benim velîm o Kitab'ı indiren Allâh'tır ve O bütün salihlere de velilik eder. **(Arâf, 7/196)** (Allâh'ım!) Senden başka kendisine inanılacak başka ilah yoktur ve Senin kitabından başka tasdik edilecek başka kitap yoktur, Sana verdiğim söze vefa gösterdim ve Peygamberinin sünnetine tâbi oldum. Allâh'ım! Günahlarımı bağışla,

Hacere yüz sürmek ey merd-i sabûr
Kimisi incitmeden olursa dûr

İzdiham olursa anla ey dedem
Çık kenâre vermegil halka elem

Yönünü döngil hacerden yana hoş
Zikr olan üslûp ile turma boş

Lîk çün kâbil degildir istilâm
Kıl işâret ellerinle ey hümâm

Ba'dehu öp ellerini sür yüze
Yer bolursa el urasın sen yüze

Yatma avret ol tâ'ifân
Pes gerekdir ki olurlar hâ'ifân

Girmeyip anlar zihâma bâ-edeb
Sabr ile bulalar anlar lutf-ı Rabb

Kim edepledir ibâdetde kabûl
Ger edep olmasa makbûl olmaz ol

---

kalbimi temizle, göğsümü ve gönlümü genişlet, işimi kolaylaştır ve yardım olunan konuda bana afiyet ver.

Çün tamâm ola bu emr-i istilâm
Kapıdan yana tavâfa kıl kıyâm

Pes yedi kez eyle tavâfü'l-kudûm
Kıl hatimîn bile ref' olsun gumûm

Lîk her geldikçe bâ-rükn-i hacer
Misl-i evvel eyle anda ey püser

Dahi üç evvelki de eyle remel
Yani çignin silke silke bî-melel

Mesvel-i mübâriz gibi bil ey hümâm
Kim anı böyle buyurmuşdur imâm

Gerçi esbâbı olupdur müntefî
Lîk hükmü kaldı bâkî müttekî

Bâki dördünde vakâr üzre yürü
Sünnete tab'iyyet eyle gel berü

Ger remil etmeye yok ise mecâl
Bir kenâra dur kıl anda iştigâl

Anda sabr eyle gidince târ u tâm
Çün mecâl ola ana göster kıyâm

Her kaçan rükn-i Yemânî'ye gele
Müstehabdır istilâm ede öpe

Sol tarafdır ez-hacer rükn-i Yemân
Oku her geldikçe ana bunu hemân

Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâba'n-nâr[15].

Her kaçan rükn-i Irâkiyye vara
Sa'y edip iş bu duâyı okuya

Rabbi'ğfir ve'r-ham ve tecâvez 'ammâ ta'lem, inneke ente'l-e'azzü'l-ekrem ve neccinî min harri cehennem[16].

Varsa ger mizâb-ı rahmet altına
Şevk ile iş bu duâyı okuya

Allâhümme'z-zılnî tahte zılli arşike yevme lâ zılle illâ zıllî arşike. Lâ ilâhe gayruk. Allâhümme eskınî bi ke'si Muhammedin şerbeten mâin lâ ezmâu ba'dehâ ebeden[17].

---

15 Allâh'ım! Bize dünyada iyilik ve güzellik, ahirette de iyilik ve güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

16 Allâh'ım! Beni bağışla, bana merhamet et, bildiğin günahlarımı ört, şüphesiz ki Sen izzet ve ikram sahibisin, beni cehennem ateşinden koru.

17 Allâh'ım! Senin arşının gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmadığı günde beni arşının gölgesinde gölgelendir. Senden başka

Rükn-i Şâmî'ye varınca ey hümâm
Okuya iş bu duâyı bi't-temâm

Allâhümme'c'alhu haccen mebrûran ve sa'yen meşkûran ve zenben mağfûran ve ticâreten lentebûra. Bi rahmetike yâ Azîz ü yâ Gafûr[18].

Dahi dört rüknun arasında müdâm
Okuya iş bu duâyı ber-devâm

Allâhümme e'ûzu bike mine'l-küfri ve'ş-şirki ve'n-nifâki ve'ş-şeka'i ve'l-fakrî ve's-sui'l-ahlâki ve min küllî zî şerrin fî ehlî ve mâlî ve veledî âmin, Yâ Rabbe'l-âlemin[19].

Çün tamâm ola bu vech ile tavâf
Tuta İbrâhîm makâmına muzâf

Kıla pes iki rekât namâz
Biri Kulyâ biri İhlâsla niyâz

---

ilah yoktur. Allâh'ım! Peygamberimizin içmiş olduğu bardaktan bana öyle bir su içir ki ondan sonra bir daha susamayım.

18 Allâh'ım! Haccımı kabul edilmiş, gayretimi övülmeye lâyık, günahlarımı af edilmiş, ticaretimi de zararsız bir ticaret eyle ey Aziz ve Gafûr olan Rabbim.

19 Allâh'ım! Küfürden, şirkden, nifâkdan, günahkâr olmakdan, fakirlikden ve kötü ahlakdan ve ailemdem, malımdan ve çocuklarımdan gelebilecek bütün şerlilerden Sana sığınırım.

Ba'dehu iş bu duâyı ede 'âm
Mü'mînini mü'minâta ey hümâm

Allâhümme ve'f-fikni limâ tühibbu ve terdâ ve cennibnî ʿammâ teshatu ve tekrahu ve sebbitnî ʿalâ milleti nebiyyike ve Halîlike İbrâhîm be cemʿi'l-mü'minîn ve'l-mü'minât. Allâhümme hâzâ makâmü'l-ʿâ'izîne mine'n-nâr. Feğfirlî zünûbî inneke ente'l-Gafûru'r-rahîm[20].

Çün tamâm ola salât ile niyâz
Pes hacerden yana azm eyleye bâz

Vara anı tekrâr ede istilâm
Zîra sa'y yok tavâfın ey hümâm

Şol tavâfın ki sonunda sa'y ola
İstilâmı terk ede sa'y kıla

Pes safâya bula bâ sad safâ
Ol Benî Mahzûm kapısından çıka

Hâliyâ Bâbü's-safâ'dır ana nâm
Kim hacer rükn hizâsıdır tamâm

---

20 Allâh'ım! Sevdiğin ve razı olduğun şeylerde beni muvaffak kıl. Razı olmadığın ve hoş görmediğin şeylerden de uzak tut. Beni, bütün mümin ve mümineleri Peygamberin ve Halil'in İbrahim (as) yolunda sâbit kıl. Allâh'ım! Burası ateşten sakınanların makamı, Sen günahları bağışlayansın benim de günahlarımı bağışla.

Başlaya taş nerdübânlardan çıka
Döne andan Kâbe damına baka

Ellerin kaldıra üç tekbîr ede
Misl-i tekbîrât-ı ʿıydeyn ey dede

Lîk her tekbîr arasında bunu
Okuya terk etmeye bil ey senî

Lâ ilâhe illâllahu vahdehu lâ-şerîke leh lehü'l-mülku velehu'l-hamdü yuhyî ve yumût ve hüve ʿalâ küllî şey'in kadîr ve huve hayyun lâ-yemût biyedihi'l-hayr. Hüve'l-evvelü ve'l-ahirü ve'z-zâhiru ve'l- bâtınu ve hüve ʿalâ küllî şey'in kadîr. Lâ ilâhe illallâh velâ naʿbidü illâ iyyâhu. Lâ ilâhe illallâh muhlisîne lehu'd-dîn velev kerihe'l-müşrikûn ve'l-hamdülillâhi Rabbi'l-ʿ âlemîn. Sadekâ vaʿdehu ve nâsara ʿabdehu ve hezeme'l-ahzâbe vahdehu velâ şey'en baʿdehû. Lâ ilâhe illâlah Vâhiden Sameden lem yettehiz sahibeten velâ veleden. Allâhümme'c'al hâzâ haccen mebrûran ve saʿyen meşkûran makbûlen ve ticâreten lentebûran. Bi rahmetike yâ erhame'r-rahimîn[21].

21 Allâh tektir, O'ndan başka ilah yoktur, O'nun ortağı da yoktur. Mülkün sahibi O'dur ve hamd O'nadır. O, öldürür, diriltir ve her şeye gücü yetendir. O Hayydır, ölümsüzdür, tüm hayırlar O'ndandır, O ezelî ve ebedîdir, her şeye gücü yetendir. Allâh'tan başka ilah yoktur, Allâh'tan başkasına ibadet etmeyiz. Müşrikler kabul etmeseler de din O'na hastır. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allâh içindir. Vadinde sâdık olan, kuluna (Hz.Muhammed) yardım eden, tek başına müşrikleri hezimete uğratan O'dur. Al-

Çünkü tekbîr ü duâ ola tamâm
Okuyarak yine yâ Rab ey hümâm

Allâhümme's-teʿmelnî lî sünnetî nebiyyike ve teveffenâʿalâ milleti Resûlike[22].

Çünkü yol üzre yine ede karâr
Merve'ye ede teveccüh bâ-vakâr

Tâ gelince ol yeşil mîle mürûr
Kim harem dîvârına mültehikdır

Çün gele evvel sa'y-ı mîle bu kez
Hey'etin boza yile katı birez

Tâ varınca ol ikinci mîle ol
Sa'yını bozmaya eyle ede ol

Lîk ol mîlin arasından ey yâr
Eyleye iş bu duâyı tezkâr

---

lâh'tan başka ilah yoktur, O tektir, hiçbir şeye muhtaç olmayandır, eşi ve evlâdı olmayandır. Ey merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! Haccımı kabul edilmiş, gayretimi övülmeye lâyık ve ticâretimi de zararsız eyle.

22 Allâh'ım! Beni Peygamberinin sünnetini yaşayan ve Resûlünün dini üzerine vefat edenlerden eyle.

Rabbiğfirli verham ve tecâvez ammâ taʿlem inneke ente'l-ʿAzizü'l-ekrem vehdilî ve ne'c-cinî min cehennem fe inneke taʿlemû velâ aʿlemû[23].

Çün gele ikinci mîle nede ol
Sürat etmez heyetince gide yol

Tâ gelince Merve'ye tuta vakâr
Merve'ye çünkü çıkar dinle ey yâr

Yüzünü pes Kâbe'den yana döne
Ol Safâ'da etdigin ede yine

Hem Safâ'daki duâları diye
Ba'dehu iş bu duâyı okuya

Allâhümme sebbitnî 'alâ dînike ve ta'âtike ve ta'âti Resûlike ve cennibnî ʿan maʿâsîke. Allâhümmehdîni li'l-İslâmi felâ tenzeʿini minhu hattâ teveffeniʿaleyhi. Allâhümme yessirli ve cennibni veğfirli fi'-l ahireti ve'l-ûlâ. Allâhümme eʿinnî velâ tuʿniʿaleyye vensurni velâ tensûru ʿaleyye vecʿalnî şâkiran leke zâkiren leke evvâhen münîben tekabbel tevbeti vağsil havbetî vehdi kalbi ve seddi'd-lisânî[24].

---

23 Allâh'ım! Beni bağışla, bana merhamet et, bildiğin günahlarımı ört. Şüphesiz ki sen izzet ve ikram sahibisin. Beni cehennemden koru, muhakkak ki sen biliyorsun ben bilmiyorum.

24 Allâh'ım! Beni dinin üzere ve Sana, Resuline itaat üzere sâbit kıl. Sana isyan edecek her şeyden beni uzak tut. Allâh'ım! Beni İslam'a ulaştır ve ölene kadar beni ondan uzaklaştırma. Allâh'ım!

Merve'den inip Safâ'ya yönele
Tâ varınca mîle yab yab yönele

Çünkü mîle vara hoş sa'y ede ol
Ol ikinci mîlden pes yile ol

Çün geçe mîli varınca evvelâ
Mîle her geldikçe böyle kıla

Bu aralıkda beyân olan duâ
Okuya fevt olmaya ede edâ

Tâ bu üslûb üzre yedi kere ol
Varmasın bir gelmesin bir zâye ol

Şimdiye dek söylenen sa'y u tavâf
Hâldir tavf-ı kudumun merd-i sâf

Lîk kârın ya temettu ehl-i sâf
Umre için eylesin sa'y u tavâf

Vech-i meşrûh üzre etsin anları
Sakınıp terk etmesin ey dîn eri

Dünya ve ahiret işlerimi kolaylaştır, bana mağfiret et. Allâh'ım! Karşıma zorluklar çıkarma, bana başkasının yardım etmediği şekilde yardım et, kolaylıklar nasip et. Beni Sana yönelen, tevbe eden, şükreden ve (Seni) zikredenlerden eyle, tevbemi kabul buyur, günahımı affet, kalbimi hidayete erdir, dilimi çöz.

Çünkü hâcı umresini ede tamâm
Mekke'de durdukça etsin tavâf

Yani nefl eylesin dâ'im tavâf
Sa'y ana lâzım değil ey merd-i sâf

Çün yedinci gün ola zilhicceden
Öğleden sonra nasîb al hutbeden

Kim beyân etse gerek anı hatîb
Hâs olgıl Harem'e alıgör andan nasîb

Çünki vâkıf oldun sen hacc esrârına
Ertesi göç Mîna'nın bâzârına

Çün Akâbe'den çıkıp andan ere
Vech-i mesnûn üzere bunu okuya

Allâhümme hâzâ minnâ femunne ʿaleynâ bi cevâmʿi'l-hayrâti kemâ menente ʿalâ ülâike ve ehl-i taʿatike feennâ nâsîyeti biyedike tefʿalu mâ eradte. Allâhümme iyyâke edʿû ve minke ercû febelliğnî sâliha ʿamelî veğfirlî zenbî vekınî ʿazabe'n-nâr[25].

[25] Allâh'ım! Bu bizdendir, minnet ettiklerin gibi ibadet ehline ettiğin gibi bütün hayırlarla üzerimize minnet et. Ben Senin elindeyim, bana dilediğini yaparsın. Allâh'ım! Yalnızca Sana dua ediyorum ve Senden diliyorum; beni güzel âmellere ulaştır, günahlarımı affet ve ateş azabından koru.

Dahi budur sünnet-i hayrü'l-beşer
Kona ol câmi önünde bî-hatar

Kim Hayf'dır anın adı beynenâ
Hazret-i Âîşe etmişdir binâ

Yine anda tan namâzını kıla
Pes Arafât'a göçüp gire yola

Lîk şimdi yatmaz anda hâciyân
Korku olmaz ise etsin âşiyân

Çün Arafât'a vara pür-iştiyâk
Okuyalar bu duâyı ber-vifâk

Allâhümme ileyke teveccehtü ve 'aleyke tevekkeltü ve bike iʿtemedtü ve iyyâke eradtu eselüke in tebârike lî fî seferî ve intakdâ lî bi ʿarafâtin hâcetî ve inteğfiralî zenbî yâ erhame'r-rahimîn[26].

Kona bir cânibinden hâmidîn
Şükr edeler hazretine sâcidîn

---

[26] Allâh'ım! Sana yöneldim ve Sana tevekkül ettim. Sana güvendim ve bu seferimi mübârek kılmanı, Arafat'da bütün ihtiyaçlarımı gidermeni, günahlarımı affetmeni ancak Senden istiyorum ey merhametlilerin en merhametlisi.

İstüvâdan güneş zâ'il ola
Pes budur efdal ki gusl eyleye

Vara hutbe dinleye câmide ol
Çün ferâgat andan nede ol

Bir ezân iki ikâmetle kıla
Zuhr ile asrı imâm ile bile

Bunda cem' olur bu iki vakt hele
Zuhr vaktinde arefeyken bile

Bu iki farz arasında hîç salât
Kılmaya hîç nefl ü sünnet vâcibât

Kılmış olsa bu aralıkda namâz
Asr için tekrâr ezân eyleye bâz

Bu iki vakti cemâatle kişi
Ger kılamazsa nedir anın işi

Her birin vaktinde kıla başına
Cem'i câ'iz olmadan ey âşinâ

Eğer bir kişi başka kılsa zuhru
Zuhur vaktinde ol kılmaya asrı

Velî te'hîr edip vaktinde kıla
Fetâvâ'da yazıldı nakl böyle

Bu iki vakt kılına çünki ey cân
Vukûfa gideler hep cümle yeksân

Varıp Vakfe yerinde duralar hep
Tazarru edeler yâ Hazret-i Rab

İmâma ne kadar akreb olursa
Ol efdaldir ede kâdir olursa

Bu durur vakfede efdal mesâ'il
Ki rahmet dağı dibinde ey sâ'il

Durasın Kâbe karşısında sâkin
İmâmın kalmaya ardında sakın

Duvar üstünde durmak müstehabdır
Piyâde olsa dahi yigrekdir

Elin açıp duâya kaldıra hoş
Şu miskînin yüzü yokdur eli boş

Cenâbına ede hamd ü senâyı
Bu esnâda okuya bu duâyı

Ki etmişdir anı sultân-ı kevneyn
Fedâ olsun yoluna cân-ı kevneyn

Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdü yuhyî ve yumît ve hüve 'alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme'c'al fî kalbî nûran ve fî basarî nûrân ve fî sem'î nûran ve 'an yemîni nûrân ve 'an şimâlî nûrân ve emâmî nûrân ve halfî nûrân. "Allâhümme işrahlî sadrî ve yessirlî emrî." Allâhümme innî e'ûzû bike min vesâvisi's-sadri ve seyyiâti'l-emri ve şiddeti'l-kabri. Allâhümme inneke kulte: "Ud'ûnî estecib lekum" ve ente lâ tuhlifû'l-mi'âde. Allâhümme hezâ makâmü'l-müstecîrîne ve'l-'âizîne mine'n-nâr fe ecirnî mine'n-nâr bi 'affike ve edhılni'l-cennete me'al-ebrâr. Allâhümme ente hedeytenî li'l-İslâm felâ tenzî''nî minhu hattâ teğbidunî ve veffiknî kemâ irtedayte 'aleyye ve e'innî 'alâ rizâ'ike ve edâi hakkıke vec'alnî min a'azami''ibâdike nasîben min hayrin. Taksimuhu beyne 'ibâdike's-salihîn. Fî hâzihi'l-'işeti min nûrin. Tehdî bihi ev rahmetin tenşiruhâ ev rızkin tabsutuhu ev darrun tekşifuhu ev belâin terfe'uhu ev fitnetin tasrifuhâ. Allâhümme emmin rev'atî ve üstür 'avreti ve ekıl 'usreti
Vakdi 'annî duyûni veğfirlî veli valideyye veli karâbeti ve ahibbeti. Allâhümme de'avtenâ ile'l-hacci ve de'avtenâ ile'l-mağfireti 'alâ men şehide menâsikeke ve kad ecâbnâke veli küllî vahidin câ'izetin. Fec'al câi'zeti 'an mevkıfi hâzâ en tağfira lî zünûbî ve tü'tiyenî fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-ahireti haseneten ve kınâ 'azâbe'n-nâr.[27]

[27] Allâh'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh yoktur. O birdir, O'nun hiçbir şeriki yoktur. Mülk O'na ait, hamd O'na mahsustur. Hayatı

Bunun fazlına yokdur hadd ü gâyât
Bunu fehm eyleyip eyle diyârât

Kabûlüne bunun şek etme zinhâr
Takınıp fırsatı fevt etme zinhâr

Yüzüne ve ezber bilmez isen
Tazarru eyle ne dilce söyler isen

Tezellül birle söyle hazretine
Ki izzetler vere her zilletine

---

veren de O'dur, ölümü veren de O'dur. O herşeye gücü yetendir. Allâh'ım! Kalbime gözüme, kulağıma, sağıma, soluma önüme, arkama nur ver. "Allâh'ım göğsümü aç ve işimi kolaylaştır. **(Tâhâ, 20/25-26.)** Allâh'ım! İçimdeki vesveseden, işlerimin kötülüklerinden ve kabir azabından Sana sığınırım. Allâh'ım, Sen dedin ki: "Bana dua edin size icâbet edeyim." **(Mümin, 40/60)** ve Sen hiçbir zaman vaadinde hulf etmezsin. Allâh'ım, bu makam ateşten sığınanların makamı bizde affınla ateşten Sana sığınıyoruz. Kurtuluşa erenlerle beni cennetine koy. Allâh'ım, beni İslam'la hidâyete erdirdin, ölüm gelene kadar bizi ondan (İslam'dan) ayırma. Senin razı olacağın şekilde beni başarıya ulaştır. Bana rızan ve emrin üzere yardım et. Beni yaşamımızda hidayet verdiğin nurunla, saçtığın rahmetinle, genişlettiğin rızkınla, haberdar ettiğin zararlarla, (üzerimizden) kaldırdığın belalarla, giderdiğin fitnelerle, salih kulların arasında pay ettiğin hayırlardan nasip alan büyük kullarından eyle. Allâh'ım! Korkumu emniyet ve huzura dönüştür, ayıplarımı ört, zorlukları azalt, bana, anneme, babama, akrabalarıma ve sevdiklerime mağfiret et. Allâh'ım, hac için Sen bizi davet ettin ve mağfiretinle çağırdın. Biz Senin davetine icabet ettik. Bize ve haccın şartını yerine getiren herkese icabet mükâfatı vardır. Benim mükâfatımı ver, günahlarımı bağışla ve bize dünyada bir iyilik âhiretde de bir iyilik ver, bizi ateş azabından koru.

Bu esnâda velî lebbeyk çok et
Habîbine salâvatla fürûğ et

Muhakkak bil ricâlü'l-gayb anda
Olur mevkıfda hâzır her zamânda

Dahi iş bu duâyı dinle benden
Okugıl sâdıkâne cân u dilden

Yâ Râfi'a'd-derecât yâ münzile'l-berekât yâ fâtirâ'l-erdîne ve's-semâvât daccet leke esvât bi sunûfi'l-lugât tes'elüke'l-hâcâti ve hâcâtî en terhamenî fî dâri'l-bekâ izâ nesiyenî ehlü'd-dünyâ ve es'elüke en tuveffikanî limâftaradte ʿaleyye min tâʿatike ve edâi' hakkike ve kadâi' menâsike elletî eddâhâ İbrâhîmü Halîlüke ve Muhammedin habîbike salavâtullahi ʿaleyhimâ. Allâhümme liküllî miskînîn ledeyke râfiʿah ve kad ciʿtüke mutedarriʿan ileyke miskînen ledeyke fâkdihâcetî veğfirlî zünûbî velâ tecʿalenî mimmen ahbete ve kad kulte udʿûnî estecib leküm ve inneke lâ tuhlifu'l-miʿâd ve kâd deʿavtuke mutadarriʿan sâʿilen fe ecib duʿa'î ve'tiknî mine'n-nâr velî valideyye velî cemîʿi'l-mü'minîne bi rahmetike yâ erhame'r-rahimîn[28].

[28] Ey dereceleri yükselten, Ey bereketleri indiren, Ey yerleri ve gökleri yaratan… Bütün dillerde Senden niyazda bulunanların sesleri sana yoğun bir şekilde geliyor. Benim Senden isteğim; dünya ehli beni unuttuğunda bana merhamet etmen ve menâsiklerini yerine getiren Halil'in İbrahim ve Habib'in Muhammed gibi, her ikisine de salâvat olsun, yerini getirdiğim ve üzerime farz kıldığın ibadetlerde, üzerimde bulunan haklarında, beni muvaffak kılman. Allâh'ım! Tazarru ederek gelen bütün

Her ne dilce söylerse vâkıfîn
Durmasın etsin tazarru hemîn

Her kaçan gün dolana vakfe tamâm
Oldu avdet ediser ol dem imâm

Hoş ifâzâ eyleñüz tâ Meş῾ar'a
Müzdelife nâm derler ol yere

Konalar yerde edeler karâr
Cem' ola akşam yatsu der-kenâr

Cem' ola bir ikisi vakt-i işâ
Bir ezân bir ikamet ile edâ

Bu iki farzın arasında şehâ
Etmeyeler hîç teneffülden edâ

Bu arada ger tatavvu kılsalar
Yâhûd âhir şeye meşgûl olsalar

---

günahkârların arz-ı hâli sanadır ben de sana geldim. İhtiyaçlarımı gider, günahlarımı bağışla ve beni eli boş dönenlerden eyleme. Sen; "Bana dua edin duanıza icabet edeyim." Dedin ki sen sözünde hulf etmezsin. Ey merhemetlilerin en merhametlisi! Sana yalvarıyorum, duama karşılık ver, beni, annemi, babamı ve bütün müminleri ateşten halas eyle.

Edeler tekrâr ikamet-i sâniye
Fâsıla oldu budur pes mesele

Kılsalar akşam namâzın yolda ger
Vakit içinde edâ etse bular

Yatsı vaktinde iâde eylesin
Cümle ecrini ziyâde eylesin

Ger iâde etmedien olsa sabâh
Sıhhate avdet edip bulur salâh

Yatsıyı vaktinde takdîm etseler
Kılmadan akşamı ileri kılsalar

Kılalar akşam namâzını tamâm
Ba'dehu yatsı namâzın ey hümâm

Ger iâde etmeden bunlar 'ışâ
Tan yeri etse nedir ana edâ

Pes cevâza munkalib oldu bu da
Sâniyen kılmak gerekmez ey dede

Çünkü cem' ahvâlini kıldık tamâm
Tan namâzın kıl galesde ey hümâm

Bu aralıkda budur hem müstehab
Okuya bunu dileye lutf-ı Rabb

Allâhümme innî hâzâ es'elüke en terzukani cevâmiʿal hayri küllehu. Allâhümme rabbü'l-meşʿari'l-haram ve Rabbü'l-rüknî ve'l-makâm ve Rabbü'l-mescidi'l-haram ve Rabbü'l-hılli ve'l-haram es'elüke en tebluga rûhı Muhammedin ʿaleyhissalâtu vesselâm[29]*.*

Doğmaya çünkü karîb olsa zükâ
Rıhlet ede eyleye azm-i Minâ

Cemre taşın devşire yollarda ol
Yuya tâhir ede anı erden ol

Pes Hayf kurbunda kona der-minâ
Cemre taşın atmaya ede binâ

Çün iki gece yapılmışdır dükkân
Ortada üç mîl dikilmişdir ayân

Mekke cânibindeki mîle vara
Mekkeyi sola alıp karşı dura

---

29 Allâh'ım! Beni bütün hayırlarla rızıklandırmanı isterim. Meş'aril Haram'ın Rabbi, makâm'ın ve rüknin Rabbi ve Mescid-i Haram'ın Rabbi, Harem bölgesinin Rabbi ve Hıll'in Rabbi, Muhammed (sav)'ın ruhuna ulaştırmanı isterim.

Beş zirâ‘ mikdârı dura mîle ol
Mîle yedi taş ata bir bir ol

Lâkin her atdıkda tekbîr ede kıla duâ
Okuya bu duâyı ede hamd ü senâ

Bismillahi vallâhu ekber rağmen li'ş-şeytâni ve hizbihi. Allâhümmec'al haccen mebrûran ve zenben mağfûran ve sa'yen meşkûran[30].

Çün ata taşı evvel ki na‘r-ı dûn
Bâ temettu' sâhib-i ey zü'l-fünûn

Kat‘ ede telbiyeyi hem ol zamân
Pes dahi lâzım değildir bî-gümân

Lîk karîn olsa ol kat‘ etmeye
Mekke'ye varıp tavâfın eyleye

Kat‘-ı evvel tavâfında anı
Ba‘dehu lâzım değildir ey senî

Yedi taş atsa ger bir defada
Anı câ'iz görmediler ey dede

30 Şeytan ve şeytanın taraftarlarına rağmen Allâh en büyüktür ve O'nun adıyla başlarım. Allâh'ım! Hacıların haccını kabul, günahlarını mağfur, gayretlerini övülmüş eyle.

Taşı her vecih ile atsa olur
Lîk evlâsını dinle ey billûr

Sağ elindeki şehâdet parmağa
Dayaya ibhâmını taş atmaya

Taşı başparmağı üstünde koya
Kuvvet ile çirte ol mîlden yana

Atdığı taş cemre yerinden ırak
Düşse dinle benden anı tut kulak

Câ'iz olmaz bir dahi etmek gerek
Bir dahi atsa yerine yigrek

Mîle yakın düşse dediler revâ
Mîle dokunmak değil lâzım şehâ

Ger büyük taş ile atsa bir kişi
Sünnet üzre etmemiş olur işi

Çün bu üslûp üzre atdı yedi taş
Durmasın ol arada ol hâce baş

Dahi ol bir taşı artık etmeye
Dinle benden ol kimesne neyleye

Kârin ise ol kişi kurbân ede
Cem'i için bir koyun bî-cân ede

Hem temettu sâhibi dahi dedem
Ol dahi kurbân eder mi nedem

Müt'a Kurbânıyla kârindür ayân
Sâhib-i aġniyâsı çün ey cân

Kâdir olmazsa kurbâna ger
Dinle benden aslını netsin olar

Sâbi'ü sâmin zilhicceden
Hem dokuzuncu güni zilhicceden

Sâ'im olsun bu üç günde bular
Dahi haccdan sonra yedi gün olar

Cümle on gün oldu savm fi'l-kemâl
Sâ'im ol bu günlerde kes kîl u kâl

Kâdir olmayan kişi ol üç günü
Sâ'im olsa dinle nedir beni

Ana lâzım koyun kurbân ede
Savmı fevt oldu çün bî-cân ede

Kârin ihrâmın çıkarsa ey dedem
Anın için lâzım olur iki dem

Birisi hacc birisidir umreye
Bu ikiden sâhibi hîç yemeye

Kârinin kurbânı üç oldu tamâm
Bu üçü terk eyleme olgıl hümâm

Bu iki kurbânı dilerse kesi
Yevm-i ʿıyd ertesi ya ertesi

Lîk te'hîr etmeye bu üçden ol
Sakınıp şaşırmaya yevminden ol

Müt'a ile anla kurbân-ı kırân
Iyde mahsûs oldu te'hîr-i zamân

Efdal kurbânı dinle söyleyem
Bu yerin ahvâlini şerh eyleyem

Yedi kişi bir deve yâhûd bakar
Satın alıp zebh edeler bî-keder

Her kişi bir koyun alsa müntehâ
Ol dahi câ'iz durur ez-ibtidâ

Kârin u yahûd temettu sâhibi
Etseler kurbânı dinle ey ebi

Özr yoğısa ede başını tıraş
Özri varsa kırkalar ey hâce baş

Mümkün olmazsa ol dahi neylesin
Ol bıçağın ana imrâr eylesin

Bir kişi kel olsa saçı olmasa
Halka taksîre ihtiyâç olmasa

Âdet üzre kazıyalar başını
İmtisâl-i emr için ey senî

Şimdiye dek söylenen iş bu kelâm
Kârin ehli temettu ehlidir hümâm

Müfred olsa bir kişi de neylesin
Diler ise ol da kurbân eylesin

Dilerse cemreden sonra tıraş
Ola ana ol yeter ey hâce baş

Zîra lâzım yok ana ey müʻtemen
Ger cinâyet yok ise çekme mihen

Var ise ihrâm cinâyâtı ana
Üç vecih üzre ede kurbân ana

Hâcı ger başın yülütse der-Minâ
Cümle mahzûrdan bulur ol dem rehâ

Lîk hâtûnlar yanına varmaya ol
Farz tavâfın etmeyince sağ u sol

Cemresin atdı ve çün oldu tıraş
Dahi kurbân eyledi ey hâce baş

Budur efdali ki ol gün neyleye
Mekke'ye varıp tavâfın eyleye

Bir adı tavf-ı ziyâretdir bunun
Târiki hayli hasâretdir bunun

Bir adına tavf-ı ekber dediler
Farz olan budur ki kaydın yidiler

Olsa bayram günü ve kılsa tavâf
Erte ya ertesi kılsın muzâf

Ger remel olsa der-tavâfi'l-kudûm
Bunda vasfı anda olsun rüsûm

Dahi say'ı etme lâzım değil
Çün kudûmunda edeydi anlagıl

Etmemişdi olsaydı ger der-ibtidâ
Bunda sa'y etsin ki budur sezâ

Çün tavâf farzını eyledi edâ
Hâtûnun dahi helâl etdi Hudâ

Gide anda evvelâ Mîna bâzârına
Yatmaya anda komaya yârına

Çünkü erte ola dinle nedesin
Ol zevâlden sonra cemre atasın

Hem o gün mescid önünden başlaya
Vara ol evvel ki mîli taşlaya

Yedi taşı ata tekbîr eyleye
Ellerin kaldıra tedbîr eyleye

Göğe tuta ellerinin ayasın
Def ede etdikçe anla nicesin

Her taşı atdıkça eyleye duâ
Hoş tazarru'la salât ile senâ

Çün ola anın yedi taşı tamâm
Tura fi'l-cümle duâ ede hümâm

Vara anda orta mîle ede ol
Anda kim netdiyse öyle ede ol

Vara anda ol üçüncü mîle hem
Ata evvelki gibi taşın behem

Lîk tekbîrinde ref' etse elin
Tutmaya gökden yanaya ayasın

Çün üçüncü olur ba'de'z-zevâl
Ata ol üçü mîle çekmeye melâl

Misl-i evvel anda tağyîr etmeye
Sünnet üzre ede tağyîr etmeye

Lîk ol gün gider olsa lâ-mehâl
Câ'iz ki oldu ata kable'z-zevâl

Ba'dehu dördüncü gün duran kişi
Sâbık üzre yedişer ata taşı

Atmayıp gitse dahi câ'iz durur
Lâkin fazlından o kes mahrûm olur

Çünkü demi ahvâlini etdi tamâm
Göçe andan Mekke'ye ol bi's-selâm

Her kaçan ere Muhassab nâm yere
Ere anda dahi bir saat dura

Bil remel-veş bu da sünnetdir hocam
Bunu dahi eylegil çekme nedem

Durduğunca Mekke'de etsin tavâf
Cehd edip terk eylesin fi'l-i güzâf

Çünkü göçmek dileseler ey dedem
Eylesin pes tavâfü'l-veda o dem

Bir adı anın Sader'dir fi'l-beyân
Şevk ile kıl tavfını olma yabân

Çün ola tamâm tavâf ile niyâz
Kıl makâm üzre iki rekât namâz

Zemzem'e var eyle anda zemzeme
Bir dahi heyhât edesin bu deme

İçe derdine bula andan safâ
Zîra her derde şifâdır hem devâ

Var durur hakkında ahyâr-ı sıhâh
İtikâd ile bulam der felâh

Zemzemi içe dahi neyleye
Sıdk ile iş bu duâyı okuya

Allâhümme innî es'elüke rızkan vasiʿan ve ʿilmen nâfiʿân şifâen min devâin birahmetike yâ erhame'r-râhimîn[31].

Hem gele ol Mültezem'de hoş dura
Sadrını ve yüzünü ana ura

İş bu üslûp üzre eyle iltizâm
Sağ elini kaldıra bâ-ihtirâm

Örtüsüne yapışıp çok ağlaya
İş bu söz ile tazarru eyleye

Allâhümme innî es'elüke bâbüke nes'elüke min fazlike ve maʿrûfike yercü rahmetike[32].

Ağlaya arz ede anda ihtiyâc
Çün kapıya geldi kaldır bâlin aç

---

31 Ey merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! Sen'den geniş rızık, faydalı ilim ve bütün hastalıklara şifa niyaz ediyorum.

32 Allâh'ım! Senden kapını istiyorum, fazlından ve senin irfanından istiyoruz ve rahmetini ümit ediyoruz.

Eşiğin öpe o dem ede veda
Ardın ardın gide anda ey ebâ

Çıkmaya bâb-ı-selâmdan anda ol
Bil ki Süflî tarafına tuta yol

Küllî ağlaya küllî te'essüf eyleye
Hem veda edip bu duâyı diye

Allâhümme bike hacectü ve bike âmentü ve ʿaleyke tevekkeltü ve leke eslemtü ve iyyâke eradtü fetekabbel nüsiki. Allâhümme innî istevdʿatüke dînî ve imânî ve hâtime ʿamelî fehfezhâ ʿaleyye ve 'âlâ küllî müʾminîn ve müʾminetin inneke ente semîʿu'd-duʿâ. Allâhümme lâ tecʿal hâzâ ahira'l-ʿahdi min beytike ver zukni'l- avdetʿileyhi. Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke lehu ve sallallâhu ʿaleyhi ve ʿala ʿalihi ve sahbihi ve sellem ecmaʿîn[33].

El-veda ey şehr-i Rahmân el-veda
Sîneme dağ urdu hicrin el-veda

---

33 Allâh'ım (Senin verdiğin kuvvetle) Sana haccettim, sana iman ettim, sana tevekkül ettim ve sana teslim oldum. Ben sana ulaşmayı diledim, ibadetlerimi kabul et. Allâh'ım! Dinimi, imanımı sana teslim ettim. Benim ve bütün mümin ve müminelerin son amellerini muhafaza eyle. Sen duaları işitensin. Allâh'ım! Bu gelişimi son gelişim etme, buraya tekrar dönüp gelmeyi nasip eyle. Allâh'tan başka ilah yoktur ve onun ortağı da yoktur. Allâh ona (Hz.Muhammed), âline, ashabına sâlat ve selâm etsin.

Ey acep iş bu ne hâldir bugün
Çağrışırlar cümle ihvân el-veda

Mehbit-i res-i nebîdir zemîn
Menzil-i Furkân u Yezdân el-veda

Bir adın Umme'l-kurâdır fi'l-kitâb
Olmasın mı âh u efgân el-veda

Yeryüzünde evvelü'l-beyt sendedir
Olmasın mı gam u ahzân el-veda

Dem-be-dem durdukça artar şevkimiz
Olmaz imiş ana pâyân el-veda

Her biri bir vech ile âşıkların
Sîne-i sûzân dîde-i giryân el-veda

Diyesin kim rûz-ı mahşerdir bugün
Cümle gam içinde yeksân el-veda

Dîl dîl bu hicr ile firkatdedir
Biri cehren biri pinhân el-veda

Bir dahi kesmez ümîd-i vuslata
Gerçi olmuş cümle giryân el-veda

Ben sana dîlden veda etmem velî
Ger zebânım ede i'lân el-veda

Şemsî gark olsa aceb mi yaşına
Dem'-i hüccâc oldu ummân el-veda

Dinle dilden ey Nebînin âşıkı
Çünkü tâlibin olupsun sâdıkı

Çün ziyâret efdal-ı mendûb ola
Bil ki vâcîp gibi mahbûb ola

Pes anı alîyle eyle ey civân
Evvelki aslına vâsıl ola cân

Ne saâdetdir sana ey merd-i râh
Ravzasına süresin rûy-ı siyâh

Ravzasına cân u dil olsun fedâ
Cân nedir kim anasın ey kethüdâ

Sad hezârân bâd salât ile selâm
Ol Habîbün ravzasına tâ kıyâm

Reşk-i cinân oldu ravza-ı pür-nûr-ı habîb
Aslı cihândır görene ravza-ı pür-nûr-ı habîb

Mest-i ilâhi gülüne hamr-ı hakîkî bilene
Halvet ver her gülüne ravza-i pür-nûr-ı habîb

Gamlılara verir safâ çü gidip bulur vefâ
Hastalara dârü'ş-şifâ-yı pür-nûr-ı habîb

İllet-i aynını siler varsa vesvâsı sürer
Dahi neler vere neler nazar-ı pür-nûr-ı habîb

Çünkü ola sana nazar gözleme dahi bâl ü per
Şule verir çünkü sana şem'a-i pür-nûr-ı habîb

Aç gözü çekme gamı âleme verme bu demi
Kapladı cümle âlemi şule-i pür-nûr-ı habîb

Şemsî eriş civârına bu günü koma yarına
Rûz-ı atş sana ere cur'a-i pür-nûr-ı habîb

Kabrimi Âhir Ziyâret

Dinle benden buyurupdur ol Nebî
Bir kişi vüsʿat bulup olsa ganî

Kabrimi âhir ziyâret etmese
Hakkını ol kes riâyet etmese

Bana tahkîkâ cefâ etmişdir ol
Ahdine kaçan vefâ etmişdir ol

Bir hadîs içre dahi buyurmuşdur imâm
Ol şefâat madeni sâhib gumâm

Bir kişi beni ziyâret eylese
Hakkımı âhir riâyet eylese

Bana vâcibdir şefâat eylerim
Hakkını anın himâyet eylerim

Dahi buyurmuşdur ol sultân-ı dîn
Dinle benden ki ne der ol hân-ı dîn

Kim ki zâ'irdir beni ba'de'l-vefât
Ol beni görmüş gibidir fi'l-hayât

İş bu yüzden çokdur ahbâr-ı sıhâh
Kıl ziyâret ger bulam dersen felâh

Bil budur lâyık ziyâret edene
İş bu niyyet üzre anda gidene

Ravzaya yaklaşdığınca ol kişi
Çok salât vermek ola anın işi

Çün ırakdan görüne şehr-i Resûl
Es-salâtü ve's-selâm diye ol

Okuya hem bu duâyı sıdk ile
Bakdığınca dola kalbi şevk ile

Allâhümme hâzâ haremu nebîyyüke fec'alhu vikayeten lî mine'n-nâri ve emânen mine'n-ʿazâbî[34].

Merkebinden iniben gusl ede ol
Ol mübârek şehre tâhir gire ol

Müstehabdır gire ol şehre yayan
Ecrini artık bulur câna kıyan

---

34 Allâh'ım! Nebiyyinin bu kutsal mekânını ateşten koruyan ve ateşin azabından emin kılınan yer eyle.

Hem dahi gökçek kokular saçına
Vechine ve sevbine ve saçına

Giyine ahsen libâsın misl-i ıyd
Dahi ahsendir ger etse cedîd

Hoş vakâr ile gire ol şehre ol
Hâzı' ola bula behre anda ol

Okuya iş bu duâyıla senâ
Şevki arta bula kalbinde safâ

Bismillah ve 'alâ milleti Resûlullah Rabbi edhılnî mudhale sıdkın ve ahricnî muhrece sıdkın vecʿalnî min ledünke sultânen nasiran. Allâhümme sallîʿalâ Muhammedin ve ʿalâʿalî Muhammedin veğfir zünûbî veftahlî ebvâbe rahmetike ve fazlike[35].

Gire ol bâb-ı selâmdan mescide
Vara minber katına anda nede

35 Allâh'ın adı ve Resül'ünün dini üzerine: Ey Rabbim girdiğim de doğruluk ile girdir, çıktığımda da doğruluk ile çıkar ve katından bana büyük bir yardım ve destek lutfet. Ya Rabbi! Muhammed (sav)'e ve onun âline sâlât eyle. Günahlarımı bağışla, rahmet ve fazlının kapılarını bana aç.

Minberi sağ yanına alıp niyâz
Eyleye kıla iki rekât namâz

Bu saâdet şükrüne her hâs u ʻâmm
Secde-i şükr eyleyeler ey hümâm

Kim sahâbeden bu me'sûr oldu bil
Bî-kerâhet hamd ediben anı kıl

Baʻdehu el kaldırıp eyle duâ
Zâtına lâyık eyle hamd ü senâ

Baʻdehu kalkıp teveccüh eyleye
Hoş edep birle yürüye ravzaya

Ol mübârek ravzaya çünkü vara
Hoş mübârek başı ucunda dura

Varubeni karşı dura kıbleye
Ravzanın dîvârına yaklaşmaya

Dört zirâʻ mikdârı bir yerde dura ol
Hoş edep saklaya lutfa ere ol

Sakınıp dîvârına urmaya el
Vermeye câhilleyin de'be halel

Yere baka bakmaya dört yanına
Şol anın içinde gibi sakına

Sûret-i zibâların ol serverin
Sîret-i garrâların ol mihrün

Hâtırına şöyle tasvîr eyleye
Ahsen-i vecihle tahrîr eyleye

Hoş hayâl ede ki ol sultân-ı dîn
Ol mürüvvet madeni ol hân-ı dîn

Merkad-ı pür-nûr içre oturur
Her ne dirsem anı bir bir işidir

Kim buyurmuşdur ol serdâr-ı rüsül
Zerredir katında esrâr-ı rüsül

Kabrime her kim gelir eder selâm
İşidip nezd eylerim andan kelâm

Zâhir u bâtın huşû'ı çün tamâm
Ola 'arz ede cenâbına selâm

Esselâmu ʻaleyke yâ Resûlallâh
Esselâmu ʻaleyke yâ Nebiyyallâh
Esselâmu ʻaleyke yâ Safiyyallâh
Esselâmu ʻaleyke yâ Habîballâh
Esselâmu ʻaleyke yâ Nebiyye'r-rahmeti
Esselâmu ʻaleyke yâ Şefîʻa'l-ümmeti
Esselâmu ʻaleyke yâ Dâfiʻa'l-niʻmeti
Esselâmu ʻaleyke yâ Seyyide'l-mürselîn
Esselâmu aleyke yâ Müddessir
Esselâmu ʻaleyke yâ Müzzemmil
Esselâm ʻaleyke Yâ Muhammed
Esselâmu ʻaleyke yâ Ahmed.
Esselâmu ʻaleyke ve ʻalâ ehli beytike tayyibîn et-tâhirin ellezine ezhebe Allâhu ʿanhumu'r-ricse ve tahherahüm tadhîran cezekallâhu ʿanna efdale mâ cezâ nebiyyen ʿan kavmihi ve Resûlen ʿan ümmetihi eşhedü enneke kad bellağte'r-risâlete ve eddeyte el emânete ve nasahte el ümmete ve veddahte'- huccete ve câhette fî sebilillahi ve katelte ʿalâ dînillahi hattâ etâke'l-yakîn ve sallâhu ʿalâ ruhike ve ʿala cesedike ve kabrike salaten dâimeten ilâ yevmi'd-dîn. Yâ Resûlallâh nahnü vefdüke ve züvvâru kabrike ciʿnake min bilâdin şâsiʿatin ve nevâhin beʿidetin kasidîne kâdae hakkike ve'n-nazare ilâ nâşirike ve bi ziyâreti ve'l-istişfâʿi bike ilâ Rabbinâ. Fe inne'l-hatayâ kad kasamet zuhûranâ ve'l- evzâre kad eskaled kevâhile ve ente'ş-şefîʿu muveffu el mevʻudu bi'ş-şefeʿâtî ve'l-makami'l-Mahmûdi ve kad kalelllahu Teʿâla: "Ve lev ennehum iz zalemû enfusehum

caʿûke festağferûllâhe vestağfer lehummu'r-Resulü le vecedûllâhe tevvâben rahimâ." Ve kad ciʿnâke zâlimîne li enfusinâ müstağfirîne li zunûbinâ fes'el ilâ Rabbike ve es'eluhu en yumîtenâʿalâ sünnetike ve en yahşurne fî zumretike ve en yuridenâ havzeke ve en yuskînâ bikeʿsike gayre hazâyâ velâ nâdimîne velâ mahrûmîne ʿan şefâʿatike yâ Resûlallâh. "Rabbenâğfir lenâ ve li ihvâninellezîne sebekûna bi'l-imânî ve lâ tecʿâl fî kulûbinâ gıllen lillezîne ʿamenû Rabbenâ inneke ra'ufûn rahîm." Allâhümme'ca'l nebiyyenâ yevme'l- kıyameti akrebe'n-nebiyyîne ileyke ve e'tihi'd-derâcate el vesîlete ve'l-fazîlete ve evridnâ havzehu verzuknâ şefâʿatehu veceʿâlnâ min rufekâ'ihi yevme'l-kıyameti. Allâhümme lâ tecʿal yevme'l-kıyâmeti. Allâhümme lâ tecʿal hâzâ ahire'l-ʿahdi min kabri nebiyyinâ ʿaleyhiselâm verzuknal me'ude ileyhi. Yâ ze'l-Celâli ve'l-ikrâmi bi rahmetike yâ erhame'r-rahimîn velhamdülillahi Rabbi'l-ʿalemîn36.

---

36 Allâh'ın selâmı senin ve şirkten uzaklaştrılan ve tertemiz kılınan ailenin üzerine olsun. Allâh sana bizden öyle bir mükâfat versin ki bütün nebilerin kavimlerinden, resûllerin ümmetlerinden daha yüce olsun. Sana şahitlik ederiz sen bize risâleti ulaştırdın ve emâneti tam olarak yerine getirdin ve ümmete nasihat verdin. Sen delilleri açığa kavuşturdun, Allâh yolunda mücâdele ettin. Allâh sana "Tamamlandı." Diyene kadar Allâh yolunda savaştın. Allâh'ın rahmeti, kıyamet gününe kadar ruhunun, bedeninin ve kabrinin üzerine olsun. Yâ ResûlAllâh biz senin misafirleriniz, kabrinin ziyaretçileriyiz. Sana olan borcumuzu ödemek maksadıyla uzak şehirlerden sana geldik. Seni Rabbimizin yanında şefaatçimiz kılmaya geldik. Günahımızın çokluğu belimizi bükdü, hatalarımız omuzlarımızı çökertti. Sen, Rabbimizin şefaatçi olarak vadettiği, Makam-ı Mahmud'un sahibi olan şefaatçi-

Ba'de olan vasiyetiyle selâm
Hazretine irgüre hep bi't-tamâm

Ede ol dem yâ Resûle'l-müsteân
Ümmetinden şol filân ibni filân

Ravza-ı pâkin turâbına selâm
Eyledi ey abdına şehler gulâm

Hem taleb etdi şefâat yâ Resûl
Sen mürüvvet madenisin bî-nükûl

---

sin. Allâh şöyle buyurdu: "Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allâh'tan bağışlanmayı dileseler, Resûl de onlar için istiğfâr etseydi Allâh'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı. **(Nisâ, 4/64)** Nefislerimize zulmetmiş olarak ve günahlarımıza tevbe ederek Rabbinden bağışlanmamızı, senin sünnetin üzere bizim canımızı almasını ve bizi senin zümrenle haşretmesini iste. Pişmân, mahrum ve sefil olmadan bize senin kâsenle kevserden içirmesini iste Yâ ResûlAllâh. "Rabbimiz! Bizi ve imân ile daha önce göçmüş din kardeşlerimizi bağışla, kalblerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin." **(Haşr, 59/10)** Kıyamet gününde Peygamberimizi tüm peygamberlerden daha yakın eyle. Onun derecesini en âlâ eyle ve ona vesileyi ve fazileti ver. Bizi onun havzına ulaştır, şefaatiyle rızıklandır. Kıyamet gününde onu bize refîk eyle. Ey ululuk ve ikrâm sahibi, ey merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! Peygamberimizin kabrindeki bu bulunuşumuzu son bulunuşumuz eyleme, ona tekrar gelmeyi bize nasip eyle. Âlemlerin Rabbine hamdolsun.

Kapına geldi asîler şefâat yâ Resûlallâh
Günâhın bildi kâsîler şefâat yâ Resûlallâh

Kapından özge yok kapım tapından özge yok tapım
Bu dem geldim bilip suçum şefâat yâ Resûlallâh

Garîk-i bahr-i isyânım harîk-i nâr-ı hicrânım
Fakîrim zâr u giryânım şefâat yâ Resûlallâh

Yolum sed eyledi ağyâr kalıp gurbetde işim zâr
Elim tut lutf ile kurtar şefâat yâ Resûlallâh

Dilim yok arz-ı hâl edem sözüm yok bast-ı kâl edem
Bu yolda âciz ü lâlım şefâat yâ Resûlallâh

Günâh idi işim her dem benim kapında kemden kem
Gözüm yaş dilim pür-gam şefâat yâ Resûlallâh

Yüzüm karasını bildim velî lutfuna dayandım
Bu dem nâçâr olup geldim şefâat yâ Resûlallâh

Benim kapında yalın aç zekât-ı lutfuna muhtâç
Beni red etme kapın aç şefâat yâ Resûlallâh

Atamdan dahi eşfaksın anamdan dahi erfaksın
Sözün red olmaz evfaksın şefâat yâ Resûlallâh

Ne ilmim var ne a'mâlim perîşân cümle ahvâlim
Dolu vesâvis ile bâlim şefâat yâ Resûlallâh

Bu ömrün geçdi gaflet ile hevâ yolunda mihnet ile
Nazar et bana şefkat ile şefâat yâ Resûlallâh

Hevâ başdan alıp huşum komadı Hakk'a cünbüşüm
Yüzü kara eli boşum şefâat yâ Resûlallâh

Marîzim zâlim-i nefsem yanıldım durmadım epsem
Kapından dilerem emsem şefâat yâ Resûlallâh

Ne etdim ise ben etdim yanıldım nefse zulm etdim
Henüz cürmüm bilip kendim şefâat yâ Resûlallâh

Beni red etme kapından dahi red etme tapından
Fehâşâ ol cenâbından şefâat yâ Resûlallâh

Eğerçi mücrimem pür-ayb velî inanmışım bi'l-gayb
Senin meddâhınam bî-reyb şefâat yâ Resûlallâh

Çü geldin biz sefîhâne nazar kıl sen hakîmâne
Vasiyyet eden ihvâna şefâat yâ Resûlallâh

Senin âşıklarındır hep senin sâdıklarındır hep
Ana lâyıklarındır hep şefâat yâ Resûlallâh

Bu Şemsî abd-ı âbıkdır ne etsen ana lâyıkdır
Velî yolunda sâdıkdır şefâat yâ Resûlallâh

Kıbleden yana bir zerre dûr eyleye
Kıbleye zahrın verip gör neyleye

Çün bu üslûb üzre nâliş ede ol
Hafz-ı savtıyla nevâziş ede ol

Okuya anda salât ile selâm
Ref'-i savt etmeye dedikçe kelâm

Ba'dehu sağ yanına seyr eyleye
Bir zirâ' mikdârı varıp neyleye

Hazret-i Bû Bekr'e karşı hoş dura
Vech-i pâkine selâmı okuya

Es-selâmu ʻaleyke yâ halîfete Resûlillah filgâr. Esselâmu ʿaleyke yâ refika'n-nebiyyî fi'l-esfâr. Esselâmu ʿaleyke yâ emîne Resûlillahi fi'l-esrâr. Cezâkellahu ʿannâ efdâlü mâ cezâke imâmen ʿan ümmeti nebiyyihi ʿaleyhisselâm velekâd tehallefte bi ahseni hulukin ve selekte tarîkahu ve minhâcehu hayra meslekin ve kâtelte ehle'r-riddeti ve'l-bideʿi ve mehtedte'l-İslâme ve vassalte'l-erhâme velem tezel kâimen li'l-hakki nâsirân li ehlihi hattâ etâke'l-yakîn. Vesselâmu ʿaleyke ve rahmetullahi vebarekâtühu. Allâhümme emitnâ ʿalâ hubbihi velâ tuhib saʿyen fî ziyâretihi birahmetike yâ erhame'r-rahimîn[37].

Baʻde sağ yanına seyr eyleye
Bir zirâʻ mikdârı da dûr eyleye

Hazret-i Ömer hizâsında dura
Vech-i pâkine selâmın ir güre

37 Ey Resûlullah'ın mağaradaki halifesi! Sana selam olsun. Ey Nebi'nin seferdeki arkadaşı! Sana selam olsun. Ey Resûlullah'ın sırlarını emanet ettiği kişi! Sana selam olsun. Senin ahlakın diğer ahlaklardan daha güzel, Allâh seni Peygamberin halifelerinden en çok seni mükâfatlandırsın. Sen Resul'ün yolunu ve sünnetini en güzel şekilde takip ettin. Sen mürtedlerle ve bidat ehliyle savaşarak İslam'ı yaydın ve akrabaları bir araya getirdin, doğruluk üzere yürüdün ve o yolda yürüyenlere yardım ettin onlar da senin doğruluğunu tasdik ettiler. Allâh'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerine olsun. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allâh'ım! Bizim canımızı onun sevgisi üzerine al ve kim onu ziyaret etmeye azmederse rahmetinle ona ulaştır.

Es-selâmu ʻaleyke yâ emîra'l-mü'minîn. Es-selâmu ʻaleyke yâ muzhire'l-İslâm. Es-selâmu ʻaleyke yâ kâsira'l-esnâm. Cezâkellahu ʿannâ efdalü'l-cezâ' ve radiye ʿammen istehlefeke velekad nasarte'l- İslâme ve'l-müslimîne hayyen ve meyyiten ve kefelte'l-eytâme ve vesalte'l-erhame ve kavve bike'l-İslâmu ve künte li'l-müslimîne imâmen merdiyyen ve hâdiyen mehdiyyen. Cemaʿate şemlehum ve agneyte fakîrehum ve ceberte kesîrahum fe's-selâmu ʿaleyke ve rahmetullahu ve berakâtuhu[38].

Çünkü arz etmişdi anda iltiyâʻ
Pes yine geri döne nısfü'z-zirâʻ

Okuya iş bu duâyı rıfk ile
Hizmete arz-ı muhabbetler kıla

---

38 Ey müminlerin emiri! Sana selam olsun. Ey İslam'ı açıktan söyleyen! Sana selam olsun. Ey putları kıran! Sana selam olsun. Allâh bizden yana sana en güzel mükâfatları versin, senin halifelerinden de razı olsun. Sen hayatta olsun, vefat etmiş olsun Müslümanlara ve İslam'a yardım ettin, yetimleri kanatlarının altına aldın, insanları bir araya getirdin, İslam seninle güçlendi. Müslümanlar için kendisinden razı olan bir imam oldun ve onlara doğru yolu gösteren rehber oldun, onları bir araya getirdin, muhtaçları zengin ettin, çaresiz olanların çaresi oldun. Allâh'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun.

Es-selâmu ʻaleykümâ yâ dacîʿa Resûlillah ve refikehu ve vezîrehu ve müşîrihi ve'l-muʿâvineynî lehu ʿale'l- kıyami fiddîn. Ve'l-gaimîne baʿdehu limesalihi'l-müslimîn. Ci'nâ kümâ yâsahibeyyi Resûlullahi. Netevesselü bikümâ ilâ Resûlillahi sallallâhu Teʿâlâʿaleyhi ve sellem li yeşfeʿa. "Rabbenâ atinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâʿazebe'n-nâr." "Subhâne Rabbike Rab-bi'l-ʿizzeti ʿamme yesifûn ve selâmun ʿale'l-mürselîn ve'l hamdü lillâhi Rabbi'l-ʻâlemin."[39].

Ba'de bildigi ed'iyelerden okuya
Hâtıra gelen murâdatın diye

Vâlideynin anda zikr edip ana
Hem vasiyyet edene kıla duâ

Mü'mînîn u mü'minâta ʻâmm ede
Fâtihayla davetin itmâm ede

---

39 Ey Resûlullah'ın yanında yatan dostları, vekilleri, danışmanları, İslam'ın kuruluşunda onun yanında olan yardımcıları, Resûlullah'tan sonra Müslümanlara başkanlık eden emirler! Allâh'ın selâmı ikinizin üzerine olsun. Sizin ziyaretinize geldik. Allâh Resulü'nün şefaatine nâil olabilmek için sizi aracı kıldık. "Ey Rabbimiz! Bize dünyada bir iyilik âhiretde de bir iyilik ver. Bizi ateş azabından koru. **(Bakara, 2/201.)**" "Senin kudret ve şeref sahibi Rabbin, onların isnâd etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehdir. Gönderilen bütün peygamberlere selâm ve âlemlerin Rabbi olan Allâh'a hamd olsun. **(Saffat, 37/180-182.)**"

Hücre-i pür nûr içinde üç kubûr
Nice vaz' üzre konulmuşdur o nûr

Bunda üç söz söylemişdir zâ'irûn
Sûret-i evlîya kâ'il ekserûn

Ba'dehu avdet edip zâ'irine
Ol mübârek başı ucunda dura

Eyleye anda yine hamd ü senâ
Tasliye tekbîr u tehlîl u duâ

Ana anda akreb-i ahbâbını
İyiliği gördüğü hep yârânını

Okuyup iş bu duâyı anda hem
Umaram ferah geliben gide gam

Allâhümme inneke kulte ve kavlüke'l-hakku "Ve lev ennehum iz zalemû enfusehüm câ'ûke festagfurûllahe vestagfer lehumu'r-Resûlü le vecedûllâhe tevvâben Rahîmâ." Ve ci'nâke sâmiʿîne kavleke tâiʿîne emreke müsteşfiʿîne nebiyyeke ileyke. Rabbenâgfirlenâ veli meşâyihinâ veli âbâinâ ve ümmehâtina ve ecdâdinâ ve ceddâtinâ ve aʿmâminâ ve ʿammâtinâ ve ahvâlinâ

ve hâlatinâ ve'l- ihvâninâ ellezîne sebekûnâ bi'l-imân ve limen ahsene ileynâ ve en'ame 'aleynâ ve limen vecebe hakkahu 'aleynâ rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-ahireti haseneten ve kına 'azabe'n-nâr[40].

Çün tamâm ola ziyâret ve's-selâm
Ol direkden yana azm eyle hümâm

Kim ebü'l-bâba rabt olmuşdı ana
Tövbesi makbûl olaydı bî-riyâ

Minberle türbe mabeyninde dur
Kıbleye karşı direk dibinde dur

Kıl iki rekât namâz ver salâvat
Tövbe edip zenbine dur ke'l-ûsat

Şol duâdan okuya ma'rûfını
Ola kim lutf ede Tevvâb u Ganî

40 Allâh'ım senin söylediğin sözler haktır. "Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allâh'tan bağışlanmayı dileseler, Resul de onlar için istiğfâr etseydi Allâh'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı." **(Nisâ, 4/64)** Allâh'ım! Sözünü işiterek, emrine itaat ederek, Nebi'ni kendimize şefaatçi kılarak sana geldik. Rabbimiz! Bize, ulemamıza, babalarımıza, annelerimize, dedelerimize, ninelerimize, amcalarımıza, halalarımıza, dayılarımıza, teyzelerimize, bizden önce iman eden kardeşlerimize, bize iyilikleri dokunan, bize yardımlarda bulunan ve üzerimizde hakkı olan herkese mağfiret et. Rabbim! Bize dünyada ve ahiretde iyilikler ver ve bizi ateşin azabından koru.

Ravzaya varıp namâza ide havz
Ravza yapılmış durur der-şekl-i havz

Hem anda kılar şimdi namâz
Sende var anda namâz kıl et niyâz

Dura minber katında âdâb ile
Hem duâ ile tazarru-ı zâr ile

Sûret-i zîbâ-yı sultân-ı cihân
Hatırında nakş ede hem ol zamân

Gûyiyâ minberdedir ol mimâr-ı dîn
Çevresinde oturur sahb-i güzîn

Bunlara tebliği ahkâm eder ol
Dîn binâsın yapıp ahkâm eder ol

Ba'dehu her bir direk dibinde ol
Hoş namâz edip duâlar eder ol

Çün ziyâret emri de ola tamâm
Beş namâzı anda kıla ol hümâm

Gecelerle ede ihyâ eyleye
Vârını ol yerde ifnâ eyleye

Fırsat el vermişken fevt olmasın
Son peşîmânlık yeyip fevt olmasın

Mümkün oldukça Harem'den çıkmaya
Ol makam var iken gayra bakmaya

Pes mescidinde subh u şâm
Hoş taabbüd eylesin kılsın ârâm

Müstehabdır hem Bakî'ye varalar
Kabr-i ashabı ziyâret edeler

Hem şehîdler seyyidi ol Hamza'nın
Kabrini zâ'ir ola hem gayrının

Hem vara kubbesine Abbâs'ın ol
Hoş duâlar ede hayru'n-nâsa ol

Ki anda yatar ol Hasan hayrü'l-fetâ
Dahi Zeynel Âbidîn zü'l-hayâ

Oğlu Bâkır kim Muhammed'dir adı
Oğlu Cafer kim adı Sâdık adı

Hazret-i Osmân-ı zi'n-nûreyn hem
Ol Habîbin oğlu İbrâhîm hem

Dahi ezvâc-ı Nebî'den bir nice
Ammesi Safiyye Ana hem bile

Dahi sahb tâbi'înden niceler
Kubbenin içinde yatardırlar

Anları varıp ziyâret edeler
Kubbe-i kalbi imâret edeler

Mümkün olursa ziyârât-ı Bâkî'
Yevm-i sebtde eylemek fazl-ı bedî'

Hem Bâkî'ada hazret-i Fâtıma'nın
Mescidi vardır var anda hem anın

Kabrini anda dedi bazı ruvât
Hücre-i pür nûrdadır bazı sikât

Anda dahi kıl salât ile duâ
Erişe hem kabrine nûr-ı ziyâ

İrgüre iş bu selâmı anlara
Ayete'l-kürsî ihlâs ol cânlara

Okuya ecrin anlara bağışlaya
Rûz-ı mahşer ecrini sağışlaya

"Selâmun 'aleyküm bimâ sabertüm feniʿmâ ʿukbe'd-dâri." Selâmun ʿaleyküm dâru kavmi mü'minîn ve innâ inşa'allâhu bikum lâhıkûn rahmetullahi ve berakâtullahu ʿaleyküm ecmaʿîn[41].

Okuya hem bu duâyı bi't-tamâm
Hem vere ana salât ile selâm

---

41 "Sabrınızdan dolayı Allâh'ın selâmı üzerinize olsun. Dünyâ yurdunun sonu ne güzel varış yurdudur. **(Râd, 13/24.)"** Müminlerin yurduna selâm olsun. İnşAllâh biz de sizin yanınıza geleceğiz. Allâh'ın rahmeti ve bereketi hepimizin üzerine olsun. (Hadis'e bakılacak)

Yâ sarîha'l-müstesrihîn ve yâ gıyâse'l-müstagyisîn ve yâ müferrice kürebi'l-mekrûbîn ve yâ mucîbe daʿvete'l-mudtarrîn. Salliʿalâ Muhammedin ve ʿalâ ʿalî Muhamme-din ve sahbihi ve ʿalâ ezvâcihi ve zürriyyâtihi ve ahibbâihi ecmʿaîn. Allâhümmekşuf kürbeti ve hüzni kemâ keşefte ʿan resûlike'l-kürebe ve'l-ahzene fi hâzihi'l-makâm yâ Hannân yâ Mennân yâ kesîrâ'l-cûd ve yâ dâi'me'l-ihsân ve yâ erhame'r-rahimîn[42].

Çünkü zâ ve fâ ve bâ etdi hesâp
Çend kusûr ile tamâm oldı kitâp

Umdetü'l-hüccâc urdum buna nâm
Yâd olam duâ ile beyne'l-enâm

Gerçi olmuşdur risâle muhtasar
Lîk câmidir olupdur muteber

42 Ey feryatları işiten, ey darda kalmışları kurtaran, ey sıkıntıda olanlara yetişen, ey çaresizlerin duasına icâbet eden! Muhammed (sav)'a ve onun ailesine, ashabına, eşlerine, nesline, sevdiklerinin hepsine salat ve selam et. Ey çok acıyan, çok ihsan eden, çok cömert olan, yardımı sürekli olan, merhametlilerin en merhametlisi Allâh'ım! Burada bulunan Resulünün hüznünü ve sıkıntısını giderdiğin gibi benim de sıkıntımı ve hüznümü gider.

Dikkat ile yazmışam nakl-i sahîh
Hep yerinden bulmuşam kavl-i sarîh

Hayr ile yâd edeler ihvân-ı dîn
Lutf ile şâd edeler hullân-ı dîn

Her kim okur bu kitâbım ey Hudâ
Nâzımına rahm edip ede duâ

Her ki yaza okuya beyne'l-enâm
Ver cinânında ana a'lâ makâm

Temmet er-risâletü fi senete hamse 'aşere ve mi'ete ve elfin.